ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3480 — ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ 1883 — Ն. Տ. 26 ՄԱՅԻՍ 1883

ՊԱՅՄԱՆ

Տարեկան դին կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար թղթատարով զրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դրշ.
երկու անգամի համար 2 դրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՄՐԱ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱԶ — ՀԱՆԱՊԵՋՕՐԵԱՑ — 30 ՓԱՐԱԶ

ՊԱՅՄԱՆ

Դուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի կ. Պոլիս Բիզա փաշա եօղուշը, Շարդ Զարշըսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

...ած նամակ, յօդուած, եւայն եւ չեն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Ազգային տեսութիւն. — Թղթակցութիւնք (Բեռրսպուրկ, Պոսդան). — Տեղեկագիր Լորա Տըֆրինի. — Թերթոն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 14 ՄԱՅԻՍ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական դեսպան Պ. Ռատովից երեքշաբթի օրն Եըլտըզի կայսերական պալատն երթալով առանձին տեսակցեցաւ Վեհ. Սուլթանին հետ, և ապա Բայս իշխանը Ն. Կ. վեհափառութեան ներկայեց։

Զորեքշաբթի օրը գումարեալ նախարարաց խորհուրդը Գերմանիոյ մաքսական սակագնոյն վերաքննութեան խնդրոյն զբաղեցաւ։ Գերմանական դեսպան Պ. Ռատովից ազդուապէս բողոքած էր Բ. Դրան այն որոշման դէմ, որ Գերմանական վաճառքներէն ըստ արժէքին 0/0 ին 8 մաքս առնուլ կը հրամայէր, և միանգամայն յայտարարած թէ այս պիսի անօրէնութիւն մը չկրնար գործադրուիլ առանց կանխաւ բանակցութեան և առանց փոխադարձ հաւանութեան։ Նախարարաց խորհուրդը նկատելով թէ Գերմանիոյ հետ կնքեալ առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամը դեռ չէ լրացած և թէ Բ. Դուռը մաքսական սակագնոյն վերաքննութիւնը միայն խնդրելու իրաւունք ունէր, ընդունեց Գերմանական տեսակէտն և որոշեց հին սակագնոց համեմատ մաքս առնուլ մինչեւ ցվերաքննութիւն։ Բ. Դուռն այս խնդրոյ վրայ նախընթաց իրիկուն ծանուցագիր մը զրկեց Գերմանիոյ դեսպանին։ Ռուսական դեսպանատունն ալ մաքսական սակագնոց նկատմամբ նախընթաց օրը Բ. Դրան նոր բողոքագիր մը տուաւ, որ միւս տերութեանց բողոքագրերուն հետ վաղը նախարարաց խորհրդոյ մէջ պիտի քննուի։

Իսթէրն Էքսբրէս Զմիւռնիոյ կուսակալ Ալի փաշայի պաշտօնակութեան առթիւ կ'ըսէ թէ քանի մ'օր առաջ Զմիւռնիոյ կառավարական պաշտօնատան մէջ Ժողովրդային ցոյց մ'եղեր է, և թէ ցոյց ընողները ցրուելու համար հարկ եղեր է զինուորական զօրութիւն գործածել։ Հիւմի փաշա վաշտ մը զրկեր տարած է իւր հետ։

Լա Թիւրքի լրագիրը մայիս 24 թուով հետեւեալ հեռագիրն ստացած է Զմիւռնիայէն։

«Անդորրութիւնը կատարեալ է։ Ալի փաշա կ. Պոլիս ուղեւորեցաւ։ Աւազակները դերեւոյթ մի քանին արձակեցին, բայց կը պահեն ամենէն հարուստներն, որոց համար մեծագումար փրկանք կը պահանջեն։ Մեծագումարներ ղրկուեցան արդէն։

«Հիւմի փաշա աւաղակաց դէմ հզօր հալածում մը կազմուրեց»։

Լիբանանու նորընտիր կառավարիչ Վասա փաշայի վեցերութեան ատենն շնորհող կայսերական հրամանագրով Սամի պէյի տրուած արտօնութիւնն, որ քարիւղի մթերանոցներ հաստատելու և մթերանոցի տուրք առնելու իրաւունք կուտար անոր։

Ինչպէս յառաջագոյն ծանուցուած է, նախարարաց խորհրդոյ որոշմամբ՝ կալուածական տրոց վարչութիւնը մինչեւ 1297 անվճար մընացած կալուածական տրոց փոխարէնը մինչեւ 1299 վեցամ. ի վերջն, և 1298 տարւոյ կալուածատրոց փոխարէնն ալ մինչեւ նոյն տարւոյ փետրվարի վերջն Սէհիմի և ամսականներու կարոններ պիտի ընդունէր։ 1298 տարւոյ համար որոշեալ պայմանաժամն արդէն լրացած լինելով, կալուածական տրոց վարչութիւնն սկսած է մեռաղեայ դրամ պահանջել 1298 ի կալուածական տրոց համար. իսկ մինչեւ 1297 անվճար մնացած կալուածատրոց համար որոշեալ պայմանաժամը դեռ բաւական ժամանակ ունի լրանալու. ուստի պարտք ունեցողք կրնան այս առիթէն օգուտ քաղել և իրենց պարտքը Սէհիմի կամ ամսականաց կարոններով վճարել։

Մուսուլի դաւառին մէջ մարախները վերստին երեւան ելան։ Տիարպէքիրի պաշտօնական լրագրին խօսքին նայելով՝ ներքին գործոց նախարարութիւնն հրաման ըրեր է Տիարպէքիրի Օսմ. իշխանութեանց, որպէս զի Մուսուլի կուսակալութեան, ուր սով ծագելու երկիւղներ կան, սահմանագլխոց վրայ յարմարաւոր տեղեր 2 միլիոն հոխայ արմտիք մթերեն։ Այս հրաման արդէն սկսած է գործադրուիլ Մէրտինի դաւառին մէջ։ Գայով Տիարպէքիրի դաւառին մէջ, դեռ մարախի հետք չկայ հոն։

Միջերկրական ծովու Ֆրանսական նաւախմբին զրահաւորներն այս պահուս Պէրութի առջեւ և Ղուրիոյ միւս նաւահանգիստներուն մէջ կը դտնուին։

Թէպէտ լրագիրք ոմանք ծանուցին թէ Թուրքիոյ դաւառաց վարչական բաժանումը բարեփոխելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբն իւր պաշտօնն աւարտած էր, սակայն Ատվէրթայղը լրագիրն իւր երեկեան թուով կ'ըսէ թէ յիշեալ յանձնախումբն հազիւ երկու կամ երեք ամսէն պիտի կրնայ աւարտել իւր գործն, որ յոյժ դժուարին աշխատութիւն մ'է։ Յանձնախումբը պիտի քննէ գաւառաց և անոնց շրջանակաց տրուելիք նոր ընդարձակութիւնն, ամէն տեսակէտով անոնց կարեւորութիւնը պիտի հաստատէ, տեղական իշխանութեանց խորհուրդ պիտի հարցնէ, բնակչաց բաղձանքները նկատողութեան պիտի առնու եւայն։

Մոսկուայէն նախընթաց իրիկուն մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպանատունն եկած պաշտօնական հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Ռուսաց կայսեր և կայսրուհւոյն թագադրութիւնը վաղը, մայիս 15/27, պիտի կատարուի։ Այս առթիւ առաւօտուն դեսպանատան մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի և կէս օրին դոհաբանական աղօթքներ պիտի կատարուին, որոց ներկայ գտնուելու հրաւիրուած են օտար տերութեանց դեսպաններն իրենց պաշտօնատարներով, տերութեան նախարարներն և գլխաւոր պաշտօնատարները, մայրաքաղաքիս Եւրոպական, Թուրքական, Հայկական և Յունական մասից գլխաւոր ներկայացուցիչներն և այլ բազում պատուաւոր անձինք, որք եկեղեցական պաշտամանն աւարտէն յետոյ Ռուսիոյ գործակատար Պ. Օնուէն և տիկնէն պիտի ընդունուին։

Իսթէրն Էքսբրէս կ'ըսէ թէ չորեքշաբթի օրը Եըլտըզի կայսերական պալատը դումարեալ իւլէմայից և Շեյխներու ժողովին մէջ Ամերիկեան Տրիպոլոյ ժողովրդեան ուղղեալ կարեւոր հեռագրեր խմբագրուեր են։

Ամերիկեան Տրիպոլոյ պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ զինուորական հրամանատար Զէքի փաշա՝ Օրֆիլլայի արաբ ցեղերուն ապստամբութիւնը զսպելու համար զինուորական միջոցներ ի գործ դնելով յաջողեր է ո՛չ միայն զինեալ յարձակումները զսպել, այլ և կառավարութեան հրամաններն յարգել տալ։ Երկրին անիշխանական վիճակը տրոց կանոնաւորապէս հաւաքման արգելք եղած էր. հետեւապէս տուրքերն այնքան դիւրուած էին որ ժողովրդեան դժուարին կը լինէր ամբողջապէս վճարել։ Զէքի փաշա՝ անվճար տրոց կարգադրութեան համար ժողովրդեան պահանջած դիւրութիւնները տալով հաւաներ է մաս առ մաս հաւաքել։

Լոնտրայէն կը գրեն ֆրանսական Բէֆորմ լրագրին թէ անգլիացի մեծ դրամատարներէ բաղկացեալ ընկերութիւն մը մտադիր է երկրաչափաց յանձնախումբ մը դրկել ի Պաղեստին, որպէս զի Միջերկրական և կարմիր ծովու միջեւ նոր ջրանցքի մը շինութեան պէտք եղած երկիրը քննէ։ Ասկէ երեսուն տարի առաջ ալ այսպիսի ջրանցքի մը շինութիւնը խորհուած էր, բայց ի վերջոյ ետ ձգուած էր։ Ջրանցքը Միջերկրականի կողմէ Ալեքսանդրիոյ ընկսելով Էլթրա դաշտէն պիտի անցնի և Բորդանան գետին հետ միանալով պիտի երթայ մինչեւ ի Մեռեալ ծով և յետոյ մասամբ ամայի երկրէ մ'անցնելով կարմիր ծովու վրայ Աքաբայի ծովածոցը պիտի յանգի։ Այս ծրագիրը պաշտպանող անգլիացի դրամատէրերը կը կարծեն թէ գործադրութիւնը մինչեւ ցարդ առաջարկուած ուրիշ ծրագրերու գործադրումէն աւելի ադիւրին պիտի լինի։

Լոնտրայի կլոպ լրագրին մէջ կը կարդանք.

«Առեւտրական սենեկին պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Ռուսական ընկերութիւն մը կասպից ծովէն մինչեւ Պարսկաց ծոցն երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւն ստացած է։ Յոյժ ծանր լուր մ'է այս։ Ռուսիա՝ իւր ռազմական երկաթուղեաց դրութեան վրայ այս կարեւոր յաւելումն ընելով՝ պիտի կրնայ կատարեալ տիրապետութիւն մ'ի գործ դնել Պարսկաստանի վրայ և Արեւելից մէջ մեր հաղորդակցութեանց սպառնալ։ Ռուսոյ—Պարսկական գիծն հաստատեալ՝ Պուշիրի նաւահանգիստը պիտի յանգի և այս տեղէն ի հարկին շրջիկ մարտանաւերու միջոցաւ դիւրին պիտի լինի մեր Հնդկաստանի և Չինաստանի հետ ունեցած վաճառականութիւնը ընդել։ Եթէ մի կողմէ մեր արեւելեան ընտացուածները ցամաքէն հիւսիսային-արեւմտեան և հիւսիսային—արեւմտեան կողմերէն միանգամայն վտանգի մէջ լինին, և միւս կողմէ Ռուսական շրջիկ մարտանաւեր Հնդկական ովկիանոսը պտտելով կասեցնեն մեր ղրաբ տանող շոգենաւերը, մեր վիճակը չափազանց ծանր պիտի լինի։ Այն պարագայի մէջ քանի որ Ռուսիա այս հաղորդակցութեան նոր գծին տէր եղած է, պէտք է մեզ քննել թէ պատշաճ է անմիջապէս պատասխանել այս գործին՝ եթերատայ երկաթուղեաց շինութեամբ։»

Թերճէմանի Հագիգաթ ծանուցանելով թէ դատական ղեղծ պաշտօնատարաց անուններն հրատարակելու և անոնց ապօրէն արարքները պարսաւելու համար պաշտօնապէս արտօնութիւն պիտի տրուի տեղական մամլոյն, իրաւամբ դիտել կուտայ թէ հրատարակութեան պակասութիւնը մինչեւ ցարդ կը քաջալերէր զեղծ պաշտօնատարներն իրենց պարսաւելի ընթացքը շարունակելու։ Յիշեալ լրագիրը կը խնդրէ որ մամլոյ համար յատուկ օրէնք մը հաստատուի, ըսելով թէ մամուլն այժմ մերթ տպագրական տեսչութեան, մերթ ներքին գործոց նախարարութեան և մերթ եւս պատժական դատարանաց ենթարկուած լինելով՝ ձեռքերը կաշկանդուած է։

Վաղըթ եւս իւր այս աւուր թուով խոստովանելէ յետոյ թէ լրագրութեան դէմ տեսակ տեսակ դժուարութիւնք կան, կ'ըսէ թէ օրինքով արդիլուած չէ լրագրաց՝ քաղաքային և դատական պաշտօնատարաց արարքները քննադատել, և հետեւապէս աւելորդ կը համարի այս մասին նոր արտօնութիւն մը տալ մամլոյն։ Արդարեւ՝ թէպէտ տպագրական օրինաց արամադրութիւններն ամբողջապէս չեն գործադրուիր, կը յարէ յիշեալ լրագիրը, սակայն այս մասին եղած զգուշութիւնք ներկայ վիճակին և ժամանակիս պահանջմանց համեմատ քաղաքական պատճառներէ յառաջ կուգան, և հետեւապէս տերութեան աշխարհավարութեան վերաբերեալ խնդրոց կը վերաբերին։

Ֆրէնկեան վաճառատան բոլոր թիւերը շահող բաժնետոմաց վաճառումն անընդհատ կը շարունակուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկեան Իսթէրն Էքսբրէսի մէջ հետեւեալ հատուածները կը կարդամք.

«Կարնոյ նորագոյն խռովութեանց վերաբերեալ զրոյցներ կը պտտին շարունակ, բայց անորոշ հանգամանք մ'ունին և քանի մը վերուսեալ անձանց վրայ կը խօսին տարտամ կերպիւ։ Եթէ այս է խռովութիւն ըսուածը հանդերձ իւր բնական չափազանցութեամբ, չկրնար ծանր հանգամանք մ'ունեցած լինել։

«Ուրիշ զրոյց մ'ալ կը պտտի թէ թէ Վանայ մէջ մասնախումբ մը դտնուեր է, ըստ երեւութին պարսաւելի նպատակաւ մը կազմուած, և սահմանագլխէն անդին ուրիշ մասնախմբերու հետ կապակցութիւն ունեցող։ Կըսուի թէ մասնախմբին դտնուելուն վրայ Օսմ. իշխանութիւնք 300ի չափ մարդիկ ձերբակալեր են։»

Էքսբրէսի վերոյիշեալ զրոյցներուն նման ցաւալի զրոյցներ կը պտտին, բայց ստուգութեան աստիճանը դեռ յայտնի չէ։ Վանէն այս աւուր թղթաբերով նամակ ընտացած ենք, բայց անոր մէջ այդպիսի ծանրակշիռ դէպքի մը յիշատակութիւն չկայ։

Եգիպտական յանձնաժողովն իւր վերջին դադարէն յետոյ երեկ վերստին գումարեցաւ ի Պատրիարքարան, և որոշեց Մեսրոպ եպիսկոպոսի անձնական պաշտպանութիւնը լսել յառաջիկայ երկուշաբթի։

Վանօրէից խորհուրդն ալ երէկ իւր գործն սկսաւ։

Վսեմ. Աբրահամ փաշայի նորաձին գաւակը մկրտելու համար Երուսաղէմի և Կ. Պոլսոյ Ս. Պատրիարքարանք Գէօյիւքտէրէ հրաւիրուեցան երէկ։ Կը կարծուի թէ մկրտութիւնն այս առաւօտ պիտի կատարուէր Գէօյիւքտէրէի եկեղեցին։

Թօրգաթուի մէջ հայ աղջկան մը մահվիճականութիւն ընդունիլն արդէն ծանուցած ենք։ Պատրիարքարանն ի վերջոյ յաջողեցաւ այդ աղջիկն իւր դտնուած Մահվիճականի տունէն հանել տալ։ Բայց այդ դէպքէն քանի մ'օր յետոյ, կը լսենք թէ դարձեալ Թօրգաթուի մէջ, խուսմբ մը Թուրք տղայք փայտէ խաչ մը շինելով, փողոցները կը պտըցընեն նախատական եղանակաւ, որ բնականաբար վիշտ կը պատճառէ տեղւոյն Հայ ժողովրդեան, որ դէպքը կը հաղորդէ կառավարութեան։ Պատրիարքարանն ալ թղթադրիր մը դրած է առ Բ. Դուռն։ Ընդհանուր դատախազը գործին կը միջամտէ և տղաքներէն ոմանք, որ չափահաս էին, կը ձերբակալուին։ Քննութիւնը կը շարունակուի։

Մեր Տփղիսի թղթակիցը կը գրէ մայիս 3 թուով.

«Կոմկասու ընդհանուր կառավարիչ Իշխան Դոնդուկով-Կորսակով Պետերբուրգից վերադարձաւ։ Նոր հրահանգներ ստացած, և զարթեցրեց զինուորագրութեան հարցը։ Այժմ Տփղիսի մէջ արդէն լինում են այս մասին բուռն ժողովներ բարձրաստիճան զինուորականներից։ Կովկասեան տեղական ազգաբնակութիւնից (Ժողովուրդ) զինուորներ հաւաքելու հարցն է այդ, որ շատ տարիներից սկսած շատ դժուրդիւն է հանել։ Ներկայ յիշում ենք Ներսէս Ե. Կաթողիկոսին։ Աւաղ, Մայր Աթոռը թափուր է։ Հայ ժողովուրդը զինուորագրութեան հարցից սարսափում է։ Ինչ պիտի լինի հետեւանքը։ Ո՞վ պիտի դիմադրէ։ Վրայի աղնուականութիւնն է որ փոքրիկ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս։ Ծանր խնդիր է այս։ Ժողովուրդը վաղուց համաձայնած էր պատերազմի ժամանակ կամաւորներ տալու։ Բայց այժմ կանոնաւոր զինուորագրութիւն ուզում են հաստատել, ընդհանուր կանոնների ենթարկել։ Առիթ կ'ունենամ մանրամասն գրելու։

«Տէրէնն-ի թղթակից Պ. Մակտոնալտ, որի հետ տեսակցեցայ, պիտի Մոսկուա գնայ թագադրութեան։ Այդ տեղից պիտի գնայ Անգլիա, մի քանի ամսից պիտի դառնայ և Երեւանի վրայով պիտի անցնէ դէպ ի Վանայ և Մուշի կողմերը պտըտելու։ Պարոնը լաւ կարծիքներ յայտնեց հայ ժողովրդի յատկութեանց վրայ, բայց մեր գործող դասի վրայ նորա կարծիքները գոհացուցիչ չէին։ Իւ...ում էք այս տեղ պատշաճաւոր ընդունելութիւն արեցին, կարեւոր տեղեկութիւններ տուեցին։ Ամենքան վայր ի վերոյ է ասա։ Պ. Մակտոնալտ այցելեց քանի մի ազգային հիմնարկութիւններ։»

Բերկրութեամբ կը ծանուցանենք թէ կայսերական Միւքիէի վարժարանին ուսումնարան աշակերտներէն, Մեծ. Յակոբ էֆէնտի Մաղաքեան, որ երեք տարի առաջ իւր ուսմունքն յաջողութեամբ աւարտելէ յետոյ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատիւ ունեցած և հետզհետէ Մէճիտիէ և Օսմանիէ պատուանշաններ ստացած էր, այս անգամ Տիվանը Մուհասեպաթի Միւլազիմութեանէ Միւսմէ յիշողութեան պաշտօնի բարձրացած է իւր անժխտելի արժանեաց պատճառաւ։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Լոնտրա 25 մայիս.

Այս առաւօտեան Թայմզ կ'ըսէ. «Նախապէս ծանուցուած լրոց հակառակ՝ Ռումանիա իւր ծանուցագրոյն մէջ, որ դեռ նոր Լոնտրա հասաւ, կը յայտարարէ թէ իրեն անհնարին է ընդունիլ դեսպանախորհրդոյ որոշումը»։

Վիէննա 25 մայիս.

Ճիշդ չէ այն լուրը թէ Աւստրիա Սուէյշի Ջրանցքը միջազգային յանձնախմբի մը հսկողութեան ներքեւ դնել կը բաղձայ.

Մոսկուա 24 մայիս.

Թագադրութեան առթիւ հանդէսները կը շարունակին կատարեալ հանդարտութեամբ։

Լոնտրա 25 մայիս.

Երեսփոխանական ժողովին մէջ Պ. Կատսթոն՝ Սուէյշի Ջրանցքին նկատմամբ Պ. Մորան Նորուտի մէկ հարցման պատասխանելով՝ ըսաւ թէ այս խնդրոյ վրայ կառավարութեան եւ Պ. տը Լէսէբսի միջեւ կարծեաց փոխանակութիւն մ'եղած է, բայց ինք չը կրնար բան մը յայտնել՝ առանց Պ. Տը Լէսէբսի հաւանութեան։

Պ. Կատսթոն կը ճանչէ թէ հարկ է Անգլիոյ կարծիքն յայտնուի, որպէս զի նախարարութիւնն իւր կարծիքը կարենայ կազմել։

Նախարարութիւնը կը խոստանայ այս խնդիրը երեսփոխանական ժողովոյ վիճաբանութեան ներկայացնել առաջ, որ եւ է խոստում չառ։

Լոնտրա 24 մայիս.

Անգլիական նաւայարդարք այսօր գումարում մ'ընելով որոշեցին Սուէյշի պարանոցին մէջ նոր Ջրանցք մը շինելու համար ընկերութիւն մը կազմել եւ նախապատրաստական ծախուց համար 2,000 (:) ոսկւոյ դումար մը հաւաքել։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—=—

Դ.

Ազգ. վարչութեան նկատմամբ անարդար չլինելու համար, պէտք է յիշենք իւր մի կարեւոր ծառայութիւն։ Ընդհանրապէս, անիշխանութենէն նախապատիւ է թերի իշխանութիւն մը. և թէպէտ այժմ Եւրոպիոյ մէջ կը տեսնուին կարգ մը խորհողներ, որք զայս ասուութիւն իբրեւ ճշմարտութիւն ընդունելէ հեռի են, բայց մասնաւորապէս մեր ընկերային և քաղաքական դրից մէջ գտնուող ազգի մը համար, թերի իշխանութիւն մը անհամեմատ առաւելութիւններ ունի անիշխանութեան վրայ։ Թէ՛ կեդրոնին մէջ և թէ՛ գաւառները, փորձով կը տեսնենք թէ ազգային անիշխանութիւնն օ՛րըստ ինքեան կը պատճառէ։ Այդ ինքեան նիւթական են, զի անիշխանութիւնն յապաղում և անկանոնութիւն կը պատճառէ շատ մը գործոց, յորս հասարակութեան մի մասը նիւթական շահեր ունի։ Այդ ինքեան բարոյական են, զի անիշխանութիւնն անխնամ կը թողու Ազգին բարոյական և մտաւորական մեծամեծ պէտքերն ու շահերն։ Արդ, ներկայ վարչութեան գլխաւոր ծառայութիւնն այս է որ Ազգն անիշխանութեան չարեաց մասնուած չէ, և ամեն ազգային անհատ այն վստահութիւնն ունի թէ Ազգին կարեւոր գործերն ու խնդիրներն արժան եղած ուշադրութիւնն ու խնամակալութիւնը կ'ընդունին կեդրոնական վարչութեան կողմէ։ Այս վստահութիւն թանկագին է, և վարչութեան մը համար քիչ պատիւ չէ զայն ներշնչել։

Բայց Ազգն անիշխանութեան մէջ չտեսնել՝ ճիշդ նոյն չէ Ազգին օրինաւոր պէտքերը լցուած տեսնելու հետ, և մեր խորհրդարանական տարօրինակ բարբառով «գործաւոր վարչութիւն» կոչուած մորմնէ մը աւելի բան մը կը սպասուի, քան թէ հայեցողական այն պարզ վստահութիւն թէ Ազգն անիշխանութեան մէջ չէ և իւր գործերը երեսի զրայ չեն մնար։ Երբ տասն և չորսական անդամներէ բաղկացեալ քաղաքական և կրօնական ժողովներ կազմուեցան և անոնց արտօնութիւն տրուեցաւ Տեսուչ խորհուրդներ ունենալու իրենց յարմար դատած թուով ու ձեւով, Ազգին առօրեայ ընթացիկ գործերը միայն վարելու համար չէր անչուշտ։ Այդ գործոց մասին, երբ Պատրիարք չկար, ըսինք անդամ մը թէ Պատրիարքական փոխանորդ մը քանի մը օգնականներով կարող էր վարել զանոնք, և այժմ, երբ Պատրիարք ալ ունինք, այդ առօրեայ գործոց մեզ հարկաւ չենք տար այնչափ մեծ նշանակութիւն, որ Վարչութեան միակ զբաղումը նկատենք զանոնք։ Ուստի, երբ Վարչութիւն, ամեն կարեւոր խորհուրդ մի կողմ թողով, այն համոզմամբ գործէ թէ իւր միակ զբաղումն պարտին լինել օրէ օր ծագումն առնող և ազգային կենաց մանրամասնութեանց միայն վերաբերող գործերն, և երբ այդ գործերն ալ մէկ մէկ յանձնախմբի կամ մասնախմբի ձեռք թողով շատանայ, հարկաւ իրացուցած չլիներ ինչ որ Ազգն իրաւունք ունի սպասելու այդ պաշտօնական մարմնէ։

Մեզ պէտք է այնպիսի վարչութիւն մը, որ, Ազգին էական շահերն ու իրաւունքները պատշաճ ձեւով յարգելէ ու պաշտպանելէ զատ, իւր հոգածութեան գլխաւոր առարկայ ընէ ազգային ներքին բարեկարգումն մը յառաջ բերելու յարմար տնօրինութիւններն ու ձեռնարկութիւնները, ժամանակիս պէտքերն, որք բազմամամբ քառորդդար առաջուան պիտոյից տարբերնակ կերպիւ աճած են, առաւելապէս հարկաւոր կ'ընեն այդպիսի քաբինոդէթ վարչութիւն մը։ Եւ պատճառ մը չկայ որ ներկայ վարչութիւն իսկ դէմ յետ այսօրուկ չլինի այդպիսի մարմին մը. զի մեք որ և է առարկութիւն չենք ըներ ներկայ վարչութեան կազմութեան եղանակին, կամ իւր պարտնական տարբերաց դէմ։ Վարչութեան կրկին ժողովոց և անոնց ստորադաս Տեսուչ խորհրդոց մէջ կան ամեն տեսակ տարրեր, և մարդու պակասութիւնը չէ ներկայ վարչութեան տակար կողմը։ Մենաց որ, այս կէտ մեր դիտողութեան շրջանակէն դուրս է, զի մեզ գործ է հարկաւոր, և վարչութեան կը վերաբերի դիտնալ թէ այդ գործը կատարելու կարող մարդիկ ունի թէ ոչ։

Ամեն օր դանգատներ կը լսենք թէ Ազգին վիճակին բարւոքման համար բան մը չլիներ, թէ երբ կ'ըսպասենք արտաքին բարենորոգմանց, մեք իսկ չենք բարենորոգեր այն ներքին զեղծումներ, փոյթ չենք ըներ լցնելու այն ներքին կարեւոր պէտքեր, որոց դարման տանել մեր ազգային իրաւասութեան ու կարողութեան շրջանակէն դուրս չէ բարեբախտաբար։ Երէկ իսկ, մեր Տփղիսի թղթակիցն զգայուն լեզուով մը կը յայտնէր թէ երբ ծանր պատահարներ կը ծագին և ազգային կենաց կը սպառնան, Ազգը ներքնապէս բաւական չէ պատրաստուած կրթութեամբ և տնտեսական վիճակի բարւոքմամբ, որպէս զի կարող լինի դիմադրաւել նորանոր վտանգաց։ Իւր դիտողութիւնք առաւելապէս կը վերաբերէին Ռուսահայոց, որոց բարոյական և նիւթական վիճակը կարի տխուր կը պատկերացնէին. բայց այն ամեն կէտերու մէջ որք ազգային ներքին կացութեան կը վերաբերէին, կատարեալ ճշմարտութեամբ կրնային պատշաճիլ և Թուրքիոյ Հայոց։ Իրողութիւնը սա է թէ Հայ ազգութիւնն հին ժամանակաց մէջ բարոյական հին զէնքերով կրցած էր պաշտպանուիլ և պահպանուիլ. բայց նոր ժամանակաց մէջ, և անոնց յատուկ նոր վտանգաց դէմ պաշտպանուելու համար, բարոյական նոր զէնքերու կը կարօտի։ Ո՛ր-սեն թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին պիտի պահպանէ Հայ ազգութիւնն։ Ուստուած յաջողէ։ Ո՛ր-սեն թէ Հայ լեզուն պիտի անվթար պահէ Հայ ազգութիւնն։ Ջերմապէս կը մաղթենք որ այնպէս լինի։ Կը յուսացուի թէ Հայ երկրագործութիւնն զՀայ ժողովուրդն իւր հայրենի երկրին վրայ պիտի պահէ միշտ։ Փափաքելի էր որ այնպէս լիներ։ Խնդիրն այս է սակայն թէ այդ Հայաստանեայց Եկեղեցին, այդ Հայ լեզուի ուսումն, և այդ Հայ երկրագործութիւն, և այն ամեն հիմնարկութիւններ ու մարմիններն որք այս երեք տարերաց կը վերաբերին, պէտք է դրուին այնպիսի պայմանաց մէջ, յորս կարող լինին իրենցմէ արդի ժամանակիս մէջ ակնկալուած ծառայութիւնները մատուցանելու։ Ապա թէ ոչ, այդ Եկեղեցի հնութեանց կարգը պիտի անցնի, այդ լեզու մեռեալ լեզու մը պիտի դառնայ, և պատմական նշանակութիւն մը միայն պիտի ունենայ, իսկ այդ երկրագործութիւն անուաղութենէ պիտի կորնչի։

Առանց երկարելու այս մասնաւոր կէտի վրայ, որ ներկայ Տեսութեան շրջանակէն դուրս է, կ'ըսենք թէ Ազգային Վարչութիւն մը, որ իւր պաշտօնի կատարման մէջ, ազգային կենաց վերաբերեալ այս տեսակ ընդարձակագոյն մտածումներէ ամենեւին չդրդուիր ու շառաչնորդուիր. որ օրն օրին ծագող անկարեւոր գործերով ու միջադէպերով միայն զբաղիլ բաւարարելով, չմտաբերեր թէ պարտաւոր չէ՞ և կարող չէ՞ աւելի տեւական ծառայութիւն մը մատուցանելու Ազգին, որոյ ապագայն, և հետեւաբար ներկայն որ ապագայի նախաշաւիղն է, այսչափ ծանր մտահոգութիւններ կարող է պատճառել։—այդպիսի Ազգային Վարչութիւն մը, ըստ մեր համոզման, կը թերանայ իւր պաշտօնի կարեւորագոյն մասին մէջ, որոյ նպատակը պէտք է լինի ազգային վիճակի բարւոքում։ Ամեն վարչութիւն պէտք է աւելի կամ նուազ նպատակ այս նպատակի գործադրման, ամեն վարչութեան օրով պէտք է աւելի կամ նուազ բարւոքում մը տեսնենք ազգային ներքին վիճակի, հոգ չէ թէ ո՛ր ուղղութեամբ և ի՛նչ քանակութեամբ։ Ժամանակը կարող է օր մը մեր առջեւ գնել այդ մասնական բարւոքմանց գումարումն, որ, մեր գործողութեան անձուկ սահմանաց մէջ իսկ, կրնայ նշանաւոր բան մը լինել քառորդ դար յետոյ։

Պատրիարք և Վարչութիւն ըստէպ կը դանդատին թէ ժողովուրդը չաջակցիր իրենց ջանից, և հետեւաբար անկարող կը լինին ի գլուխ հանել ազդօգուտ ձեռնարկ մը։ Մեք առիթներ չենք փախցուցած ժողովրդեան յիշեցնելու իւր թերութիւններ ու պարտականութիւններ. բայց որովհետեւ այս ցեսութեանց գլխաւոր նպատակը Պատրիարքին ու Վարչութեան պարտականութեանց վրայ միայն խօսիլ է, կ'ընենք թէ ժողովրդեան դէմ դանդատին օգուտ չունի. իրենք ոչ նուազ պարտաւոր են մատուցանել իրենցմէ ակնկալուած ծառայութիւններն, որոց գլխաւորը սա է թէ պէտք է ուղղութիւն տան ժողովրդեան, պէտք է ժողովրդեան առջեւ իյնան, առաջնորդեն անոր չանից, յորդորեն զայն իւր պարտականութիւններ ճանչնալու և ի գործ դնելու։ Բայց, իսէր Աստուծոյ, Պատրիարք և Վարչութիւն ի՞նչ ըրած ունին որ ժողովուրդն անոնց աջակցի։ Մանաւանդ Ամեն. Տ. Ներսէս Պատրիարք մեծ իրաւունք չունի հայ ժողովրդէն դանդատելու. որովհետեւ, ինչպէս արդէն անգամ մը հաստատեցինք, ժողովրդեան հետ գործել շատ չսիրեր. հայ մեծատանց խումբ մը զատած, իւր սիրոն անոնց կը բանայ, անոնցմէ խորհուրդ ու աջակցութիւն (՞.՞) կը ստանայ, և անոնց հետ կը գործէ ըստ ամենայնի։ Ամենայն կարգադրութեան դէմ ո՛չ ոք դատելու իրաւունք ունի, բաւական է սակայն որ ազգային գործերը արդիւնաւոր և նպատակայարմար ուղղութեան մը մէջ լինին, որ չեն դժբախտաբար։ Ս. Պատրիարք Հայրն, որուն ծանր կուգայ գումարել Գափուի Պատրիարքարանին թոյլ և խնաւ օդը, չկրնալով մերժել իրեն եղած սիրալիր հրաւէրները, գիշերներն ընդհանրապէս Գափուի Պատրիարքարանին մէջ կը մնայ։ Հիմա մտքերը լուսաւորուած են, և ո՛չ ոք դիտողութիւն կ'ընէ թէ ի՞նչպէս մի Պատրիարք ընտանեաց հետ կը ճաշէ Պատրիարքարանէն դուրս։ Մեք եւս բան մը չենք կրնար ըսել։ Բայց այսչափ ազնուապետական ուղղութիւն մը բռնելէն յետոյ, դէթ անտարամարտական է դանդատիլ ժողովրդային աջակցութեան պակասութենէ։

Թողունք ժողովուրդն, ուղղակի ժողովուրդէն ընտրուած Մարմին մը կայ, որոյ հետ Պատրիարքին և Վարչութեան յարաբերութիւններն անուշտ հեռի են սիրալիր հանդամանք մը ունենալէ։ Կ'ուզենք խօսիլ Երեսփոխական ժողովոյ վրայ, որոյ հետ ամեն անգամ որ գժտիլ ուզեն, Պատրիարքունք և Վարչութիւնք սովոր են «անկեալ, վատթարացեալ, անպատուեալ մարմին» անուանել զայն, առանց յիշելու թէ իրենց ծագումն իսկ այդչափ գեղեցիկ ածականներով մը կը բառեալ Ազգ. Երեսփոխական ժողովն է, յորմէ և եթ ստացած են որ և է իշխանութիւն բան մ'ընելու և բան մը լինելու։ Կաթողիկոսական խնդրոյ վիճաբանութեանց փակման առթիւ, Զինուորական տրոց խնդրոյն առթիւ, Շատախու արկածելոց և Սովելոց Ցանձնաժողովոյ խնդրոյն առթիւ, Բերայի հրկիզելոց խնդրոյն առթիւ, և ուրիշ առիթներով ու միջադէպերով, Պատրիարք, Վարչութիւն ու Վարչականք վերջին քանի մը շաբաթներու մէջ ըստ բաւականին ցոյց տուին թէ անկեղծապէս չեն յարգեր Ազգ. Երեսփոխական ժողով կոչուած մարմինն, և թէ ո՛րչափ կը փափաքին զայն լռած տեսնել, յայտնի է այժմ իսկ, քանի որ փողոցի բացման օրինաւոր թուականէն երկու շաբաթներ անցած են, և տակաւին Երեսփոխանութիւնն ի նիստ դումարելու ո՛չ որոշում կայ, ո՛չ ծանուցում։

Զինուորական տրոց խնդրոյն մէջ կը տեսնենք թէ Վարչութիւնը դրամական շատ կարեւոր խնդիր մը կ'որոշէ առանց Երեսփոխանական ժողովոյ կարծիքն և հաւանութիւնն ստանալու։ Ընթերցողք գիտեն թէ մեք համամիտ ենք Սերվիչէն էֆէնտիի 17 տարի առաջուան ծրագրոյն, ո՛ւր կը մնայ ներկայ Վարչութեան ծրագիրն, որ ազգոր մեկ առժամանակեայ դարձրութիւնը միայն պիտի լիներ։ Այսու հանդերձ, մեք արդէն խօսելն ցաւ յայտնած ենք որ Վարչութիւնն առանց պատշաճ ձեւով մը խնդիրն Ազգային ժողովոյ առջեւ հանելու, ձեռնարկած է այնպիսի դժուար բանակցութեանց, որք եթէ յաջողին իսկ, քանի որ խնդրոյն սկզբունքը քննարկուած չէ արդի Ազգային ժողովէն, սա կարող է մերժել զայն, և յայնժամ Վարչութիւնն աննախանձելի դիրքի մը կ'ենթարկի Բ. Դրան և Ազգին առջեւ միանգամայն։ Ասա՛ որպէս կը տեսնենք, Երեսփոխականութեան կարեւորագոյն մէկ իրաւունքն կասուած է։ Կաթողիկոսական խնդրոյ վիճաբանութեանց վերջը կարի անհաճոյ էր տեսնել լուսամիա Պատրիարք մը, որ կը ճառէր Ազգային ժողովոյ վիճաբանութեանց բացարձակ անկարեւորութեան վրայ, Հայ Ազգին շաղակրատութեան վրայ, և երեւակայական վտանգաց վրայ, որք Ազգին համար պիտի ծագին եղեր Պատրիարքի ժեռեայի կրօնական խնդրոյն վրայ կարծեաց մէկ հրապարակային հանմատ փոխանակումէ։ Մեզ այնպէս թուեցաւ թէ, այդ հետաքրքրաշարժ ճառէն յետոյ, Երեսփոխանութիւնն ո՛չ միայն կաթողիկոսական խնդիրն, այլ և իւր ուրիշ ամեն խնդիրներ ու գործեր յանձնաժողովի մը կամ պարզապէս վարչութեան յանձնելով պարտ էր ինքզինք լուծեալ համարել։ Ինչ ինչ հաշուական խնդրոց մէջ զորս Երեսփոխաններ յարուցին, ոչ նուազ դայթակղական էր տեսնել թէ այս տեսակ գործոց միջամտելու մասին Երեսփոխանութեան իրաւունքն հաստատակապէս կը ժխտուէր, և կը մարձակապէս կը նախատուէին անոնք, որք իրենց «անզգայ» և «ազգասէր» քննադատութեամբք վիշտ կը պատճառեն եղեր այն հարուստ դասուն, որուն առ Ազգն մատուցած մեծամեծ ծառայութեանց վրայ եթէ մեք լռենք, քարինք կ'աղաղակեն եղեր։ Պատրիարքէն սկսեալ մինչեւ յետին Վարչական Երեսփոխանն, որք այս ձաղոյզ բնաբանի վրայ գրեթէ իրենց ուղածն ըսին Ազգային ժողովոյ երեսն ի վեր, ամենեւին չմտաբերել կը թուէին թէ որովհետեւ Ազգին բոլոր գրամները մեծատանց քսակն էր, չէր հետեւեր թէ այդ դրամոց գործածումն յառաջ եկած բարիք միայն մեծատանց գործածութեան ու բարեսիրութեան պէտք էին վերագրուիլ, այլ թէ, ընդհակառակն, քանի որ Ազգին դրամներն ուռողներն ալ միայն հարուստներն եղած են ի սկզբանէ անտի, — որովհետեւ Ազգին մէկ փարան չվատնուիր հասարակ տրհեստաւորի կամ որ և է անարժան բժիշկի մը, — ամենէն աւելի խստութեամբ հաշիւ պէտք է պահանջել մի միայն այդ մեծատանց դասէն։ Որուն որ շատ տրուած է, անկէ շատ պիտի պահանջուի, ըստ Աւետարանական բանին։ Բախան, որ յաճախ կոյր է, և Ազգն, որ երբեմն չափէն աւելի վստահութիւն ունի, միացած են շատ բան տալու մեր մեծատանց յարգելի դասուն. ուստի և այդ դասէն չէ թէ շատ բան, այլ պարզ հաշիւ մը պահանջել անարդար կամ վիրաւորիչ բան մը չէր ամենեւին։

Երեսփոխանութեան նկատմամբ բռնուած այս ուղղութիւն, ո՛չ բանաւոր կը թուի մեզ, ո՛չ ալ ազգօգուտ։ Մեք կը բաղձանք որ ազգային պաշտօնական կենաց այս երեք գլխաւոր տարրերն, Երեսփոխանութիւն, Պատրիարք և Վարչութիւն, սիրով աջակցին իրարու. համամիտ և համախորհուրդ գործեն, երբ այնչափ գործ կայ ի գլուխ հանելու վասն բարւոյն Ազգին։ Փոխադարձ ներողամտութիւն հարկաւոր է որատահական թերութեանց համար, բայց ամեն բանէ աւելի իրարու իրաւունքները ճանչելու և յարգելու մասին անկեղծութեան և օրինաւորութեան մեծ պէտք կայ։ Հրամայականներու պատրիարքական և վարչական սպառնալիքներ, որք երբեմն նորութեան կարեւորութիւն ունենին, այսուհետեւ նշանակութիւն չունին, և կերպիւ ի՛ծիծաղելի կը դառնան, զի տարութեան ու ինքնասիրութեան խոստովանութիւն են, և զի ուրիշ որ և է Վարչութիւն մը կամ Պատրիարք մը պարտաւորեն գործել այս մի և նոյն Երեսփոխանական ժողովոյ հետ, իւր ամենայն թերութեամբք հանդերձ։ Ազգէ՛ մեզ զէշ, Երեսփոխանութեան վիճակն Ազգին իսկ վիճակը կը պատկերացնէ։ Իրաւ է որ, Երեսփոխանութեան հետ գործել չուզողներ ճիշդ անոնք են որ ի զովրդեան հետ գործել չեն ուզեր։ Բայց ցաւալի է այդ։ Բ. Բ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՌՈՒՍԻՈՅ

—=—

(Մեր թղթակցէն)

—

Բեդրոպուրկ, 4 Մայիս.

Անցեալ ամսում Երեւան քաղաքում ուշադրութեան արժանի հետեւեալ դէպքն է պատահել։ Երեւանի արքունական գիմնազիայի դիրեկտոր Պ. Բրաժնիկովը, որ մի չափիլ ռուս երիտասարդ է, այս երկու տարի է, որ սկսել է թշնամութեամբ վերաբերուիլ քաղաքի հայ հասարակութեան հետ։ Այս պարոնը Երեւան ժամանելուն պէս սկսած է մեծ յարաբերութիւնների մէջ դտնուիլ պարսիկ ազգաբնակութեան հետ և թէ հէնց սկզբից էլ իրան պարսկամոլութեամբ նը-ռանց ազգեցութեան տակ ընկաւ. խօսք չկայ, որ Երեւանի պարսիկ ազգաբնակութեանն էլ այսպիսի մի հայատեաց մարդ էր հարկաւոր, որին իրանց ազդեցութեան տակ ձգելուց յետոյ, կարող լինէին և նորա միջոցաւ հայերին մի կերպ հարուած հասցնելու։

Այդ արքունի ուսումնարանի հիմնած օրից մինչեւ այս դիրեկտորի պաշտօնի գլուխ անցնիլը՝ աշակերտների անհամեմատ մեծ մասը հայերն են եղած, այն ինչ՝ հիմա սորա օրով, հայ աշակերտների հետ խիստ և անտեղի վարուեցողութեամբ շատ հայ աշակերտներ թէ կամաւ դիրեկտորի ճնշողութիւնից և թէ առանց իրանց յօժար կամքին ստիպուած են եղել թողնել այդ ուսումնարանը և գիմած են՝ ոմանք հայոց ուսումնարանը (սեմինարիան) և ոմանք ուսուցչական արքունի ուսումնարանը, որի դիրեկտորը մի պատկառելի ծերունի է։

Բաւականին երկար կը լիներ, եթէ մի առ մի սկսէի թուել Պ. Բրաժնիկովի պախարակելի ուղղութիւնը և վարմունքը թէ՛ հայ աշակերտների հետ գլխաւորապէս և թէ՛ հայ հասարակութեան հետ բացասապէս։ Անցեալ մարտ ամսում տեղի ունեցած դէպքը բաւականին լաւ ապացոյց կարող է լինի դորա հայատեցութեանը։

Աւասիկ այս դէպքի մասին Երեւանից ինձ գրուած նամակների մէկի մէջ իրողութիւնն այսպէս է հաղորդուած.

«Վերջին օրերումս Երեւանում ուշադրութեան արժանի մի դէպք է պատահել, որին «քաղաքական» նշանակութիւն է տալիս տեղական վարչութիւնը։ Գիմնազիայի դիրեկտոր Պ. Բրաժնիկովը, ինչպէս քեզ էլ յայտնի է, բաւական հայատեաց մարդ է։ Թէպէտ Մհերեանցը մի կիսրակէ օր երբ քաղաքի հասարակական այգումը ամբոխը լիքն է լինում, մօտենում է դիրեկտորին, որը նոյնպէս այգումն է լինում, և ասում, որ նա կամենում է իւր եղբօր վկայականները յետ վերցնել ուսումնարանի պաշտօնատնից, ըստ որում Մհերեանցի եղբայրը գիմնազիան թողած է և քանիցս անգամ խնդրել է յետ ստանալու իւր վկայականները, բայց չէ ստացած։ Դիրեկտորը երբ հայցնում է թէ խնդրողը ո՞վ է, և երբ վերջինս պատասխանում է կոչելով իւր անունը և ազգանունը, այն ժամանակը Պ. Դիրեկտորը հայ անունը մի յայտնի անպատիւ, ռուսների մէջ ընդհանրացած, խօսքով է սորան պատասխանում, այն է՝ «Այս ինչ կը նշանակէ, տասում է դիրեկտորը, ամեն մի արհեշայ վստահանում է մտնենալ այդում և այդպիսի մի բան խնդրելու»։ Թ. Մհերեանցը ասում է, թէ նա հայ է և ոչ արմենաշկայ։ այս խօսքերը արտասանելուն պէս՝ իսկոյն և եթէ սկսում է դիրեկտորի երեսին՝ նորա լիրը յանդգնութեան համար՝ մի չորս հինգ սաստիկ ապտակներ խփել։ Պատշաճաւոր պատիժն ստանալուց յետոյ, որի ազդեցութեան տակ մի քանի րոպէ թմրած մնաց մէջ է գտնուում, դիրեկտորը վազում է նախ նահանգապետի մօտ, որին քնած գտնելով գիմում է փոխ-նահանգապետին և ապա դատախազին (պրօկուրորին)։ Այս երկու բարձր ասիճանաւորների անօրէնութեամբ Թիֆլիսում Միհերեանցին իսկոյն ձգել են տալիս բանտը։

Այս բանը Երեւանցիք իմանալով գիմում են քննչին՝ Մհերեանցին բանտից դուրս բերելու համար. քննիչը վճիռ է կայացնում, որ մինչեւ 5000 ռուբլի կանխիկ գրաւ չներկայացնի, Մհերեանցին բանտից անկարելի է թողնել. կեցցեն և ապրին Երեւանցիք. մի քանի րոպէից յետոյ յիշեալ դուռմարը բերում հասցնում են. բայց քննիչը այդ օրը չի ընդունում, առարկելով թէ օրը կիրակէ է և տարաժամ. միւս օրը գրաւով առ ժամանակ արձակվում է բանտից իր աղդի պատուի նախանձախնդիր աղնիւ երիտասարդը։ Մէկ խօսքով Մհերեանցին բանտումը երկու օր պահեցին. կարծեմ հեռագրերով դանդատ է տուել ներքին գործոց և արդարադատական գործերի նախարարներին Պետերբուրգ. Ինչպէս այժմ այս գրութեան մէջ է գործը, յետոյ կը հաղորդեմ գործի ինչ ելք ստանալը։

Պ. Բրաժնիկովը այն օտարական երիտասարդն է, որի մասին «Մասիսի» մէջ ասուած կար, թէ մի օտարական երիտասարդ, Հայոց օրիորդաց ուսումնարանի օգտին քաղաքի կուրի դահլիճում տուել երեկոյթի համար արգելանքի պատճառների է դիմում, և երբ տեսնում է թէ չի կարողանում իր նպատակին հասնել, Հ. օրիորդական ուսումնարանի օգտին տրուելի նշանակած երեկոն, իրան բնակարանում ինքն ելս երեկոյ է պատրաստում և հրաւիրում շատ հրաստիճանաւորներ. որպէս զի այդ ռուսները գոնէ չկարողանան հայոց երեկոյին մասնակցելու, որպէս զի չգնալովը մի քանի ռուբլի իրէ ինքնին հասցրած կ'լինի. բայց նոր երեկոյ, երբ Պ. Բրաժնիկովի դանձիը լուսաւորված է լինում, մի քանի մարդիկներից յանկարծ ջարդ փչուր է լինում փողոցի վրայ ընկած լուսամիտների բոլոր ապակիները։

Հասարակական այդում անունեցած այս դէպքը, կամ ասենք լաւ ելս դիրեկտորի հայատեցութիւնը, որին զոհ են գնում հայ աշակերտները բարձրագոյն ուսումնարանում, ահա՛ ինչ խորհրդանշութիւնների է ենթարկում ազգի բարբարութեան վրայ ամեն մի մտածող և զգայուն հայեր։

Հայ հասարակութիւնը, որ սրդկանց տալիս է ուսման հանրաքրքրութիւն, ազգային, գլխաւորապէս նորամարդ է, որ առաջնում թէ՝ ուսումնական է և թէ՝ հետեւապէս յառաջդիմութիւնը գերազանցում է. բայց և այնպէս՝ ներկայ դամանքների մէջ էլ մեր ուսումնական դարերի գոյութիւնն առ հասարակ փուչ է դառած ռուս ազգի համար և նա երբեք չէ կարողանում ամենասրտութեամբ վեր նայել այդ ակ լուսաւորութեան հիմնարկութեան վրայ, զոր ազգը բարձունեցել կազմական իրաւունքներ հիման վրայ իր իշխանութեան ունենալ և այդպէս մատաղ սերունդին իր մայրենի լեզուով մատակարարել։

Մեր ուսումնարաններն ուսումն կոչվեն բարեկարգ վիճակի մէջ դնելու պարտականութիւնն ամենայն իրաւամբ ընկնում է հայ հասարակութիւնների բանիմաց և բարեգոյն ուսում ստացող դասակարգի վրայ, քանի որ ամեն մի հայ քաղաքում հայ համալսարանները քիչ թէ շատ գտնվում են և բանց դիտութիւնով ու բռնած գրքով բաւականին հեղինակաւորուն ժողովրդի մէջ. սրանց պարտականութիւնն է յատուկ շադրութիւն դարձնել ժողովրդի հետեւապէս ազգի մտաւոր լուսաւորութեան հիմնարկութիւնների վրայ. թող առ այժմ մի կողմ բոլոր այլ կարիքների վրայ մտածումը։ Վեր առնենք երեսնամեայ տեղ թէ՝ այդ դէպքն է ունեցել և թէ՝ երկար ժամանակներէ ի վեր կայ մի ազգային ուսումնարանական հիմնադրութիւն որին «Ներսիսեան» (ծխական դպրոց) կոչում, որ բարեկարգուելով պակաս դիտութիւն և յատակ մտութիւն կարող էր մատակարարել հայ մատաղ սերունդին իր մայրենի հողի վրայ։ Փառք Աստուծոյ, կարող դանդատիլ հայ հասարակութեան անտարբերութեան վրայ։ Ներսիսեան կոչվից ուսումնարանի դոյութիւնը ապահովելու. մի թէ ձեռնարկած ուսումնարանութեամբ և կարգապահութեամբ

իր անուանը և մսխած գումարներին համապատասխանէր։ Այն համալսարանականները, որոնք թուով 10-12 հոգի են Երեւանում, բնիկ Երեւանցիներ, հայրենի երկրի վրայ դանուելու բաղդաւորութիւնն ունին և մի և նոյն ժամանակ հասարակութիւնից յարգուած մարդիկ են, ինչո՞ւ չէին և չեն կարող անել այդ փոքրիկ մի հասարակութեան բարօրութեան համար, որի շահերը սերտ կապերով կապուած են նոյն իրանց անձնական շահերի հետ։

Առ այժմ չերկարացնելով մեր խօսքը, խնդրում ենք այդ պարոններից, դէմ անցեալ ամուսայ տեղի ունեցած դէպքն իր հետեւանքներով աչքի առաջ ունենան և այնպէս իրագործեն այն, ինչ որ պարտաւոր էին անելու չատ տարիներ սրանից առաջ։ Ոչ ոք ոչ մի արդելքի այս դէպքում հանդիպելու չէ, բաւական է որ ժողովուրդն յօժարութեամբ մասնակցելու է, և թէ ուսումնարանը մինչեւ եօթներորդ դասատան բացանելով բարեկարգելու իրաւունք ունի, և միւնոյն ժամանակ Սրբազան Տուրէնեան եպիսկոպոսի նման մի ուսումնական առաջնորդ ունենալով այդ գործը մեծ յաջողութեամբ գլուխ կ'դայ։ Կրկին և կրկին խնդրած ենք, որ՝ քան կարող են աշխատին չուտ և եռանդով ձեռնամուխ լինել գործին, թէ չէ՝ մի փոքր էլ ուշ սկսելով քնից, մենք ինքներս մեր անտարբերութեամբ առիթ կ'տանք օտարի սոսկալի միջամտութեան, և այդպէս չատ հեշտութեամբ կ'կորցընենք այն, ինչ որ միլիոններով ձեռք բերելու անկարող լինելով, միանգամից հայութեանը էլ մահացուցիչ հարուած տուած կ'լինինք։

Ահա այս մէկ ամիս է որ յայտնի եղաւ, թէ տերութիւնը նորից մեր ուսումնարանների հարցը գրգռեցրել է։ Առայժմ մենք խնդրում ենք տեղապահ Նորին բարձր սրբազնութիւնից՝ Մակար Աբգեպիսկոպոսին, որ որքան կարող է հեռու մնայ այդ հարցին միջամտելուց մինչեւ նոր կաթողիկոսի ընտրվելը։ Միակ և եթ այս խնդրում առ այժմ այսպէս պէտք է վարուել։ ուրիշ ելք գոնէ հիմայ չ'կայ։

Ցաւով ենք, որ Նորին բարձր Սրբազնութիւնն էլ այդպէս վարուելու է։

ԷՄԻՐ

Ց. Գ. «Պակ» լրագիրը, ինչպէս գոնէ մեզ հաղորդած են, թիւ 9 ի համար, առժամանակ կառավարութիւնից դադարեցրած է։ Այդ համարում ուշադրութեան արժանի երկու առաջնորդող յօդուածներ կան, մէկը կաթողիկոսական խնդրի առթիւ, իսկ միւսը՝ տաճկահայոց ուսումնարանների առթիւ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳԱՑ

—=—

Պոսթըն, 3 մայիս.

Ամերիկայի նկատմամբ Ազգային լրագիրներուն մէջ կարդացուած յօդուածներուն դրեթէ ամենքն ալ երկրին նիւթապէս եւ բարոյապէս ըրած հսկայ յառաջդիմութիւններու վերայ միայն կը գրեն, ժողովուրդին փայլուն կողմը միայն ինչ որ կը տեսնեն՝ զայն կը նկարագրեն, եւ որ աւելին է, չատ անգամ ալ չափազանցութիւններ կընեն, որոնք ոչ թէ ընթերցողին սխալ դաղափար կուտան միայն, այլ եւ թղթակցին կողմնակալութեան ոգին կը յայտնեն, որ ժողովուրդի մը յառաջդիմութեանը օգտին համար գրիչ շարժող անձի մը անվայել է։ Մենք բարոյական այն քաջութիւնն ունինք ըսելու թէ մեք եւս չատ անգամ միօրինակ սխալներ գործած ենք, ոչ թէ չարամտութեան խորհրդով, ոչ թէ այս երկիրը պաշտպանելու կամ ջատագովելու մէջ չահ մը ունենալ յուսալով, այլ միւտ սա եռնդագրութիւնն ունեցած ենք թէ ազատ ու լուսաւորեալ երկրէ գրող թղթակիցը չանալու է նկարագրել ինչ որ բարի է եւ ինչ որ կրնայ բարի օրինակ ըլալ իւր ընթերցողաց։ Այս խոստովանելէ վերջը պատճառ չը կայ մեզ համար չայտարարել թէ այս լուսաւորեալ երկրին մէջ մեր աչքը տեսած եւ մեր լսած կամ կարդացած մոլութիւնները, չարիքները, դաղանային գործքերը եւ վերջապէս ամէն ինչ որ խորչելի եւ գարշելի է, եթէ նկարագրել ձեռք առնենք, մեր բարեպաշտ պարզ եւ անուս հայրենակիցք պիտի կարծեն թէ մեք Ամերիկայի վայրենիներու բարքն ու վարքը կը գրենք, փոխանակ այն վեհ եւ զօրաւոր ազգին, որուն համբաւը բոլոր տիեզերք հասած է։ Սակայն յայտնի է թէ ամեն չարեաց համբերելը առաքինութիւն չէ, նոյնպէս ալ ազատութեան եւ լուսաւորութեան այդ հսկայ քայլերուն հետ մոլութեանց ըրած յառաջդիմութիւնը ծածկելը մեզ կը համարիմք մեք։ հետեւապէս այսր կուգամ ընթերցողաց հաղորդել անանկ նոզկալի լուր մը, որ հոստեղի բոլոր ժողովրդեան բարկութիւնն եւ զոյթը շարժած է, լրագիրներու էջեր կը լեցնէ, միթինկներու եւ մանր ժողովներու մէջ դատապարտութեան քուէներ կը տրուին, եւ վերջապէս բոլոր երկրին մէջ մեծ յուզմունք եւ մտաւոր յեղափոխութիւն կայ այս օրերս, որուն առաջքն առնելու համար թէպէտ ջանքեր կըլլան, սակայն ըստ մեզ անօգուտ պիտի ըլլայ, եթէ հիմնապէս փոփոխութիւն մը չըլլայ երկրին օրքանոց, աղքատանոց եւ կամ հիւանդանոցները բարեկարգելու մասին։ Աւասիկ եղելութեան պատմութիւնը.

Մասաչուսէթ նահանգի կառավարիչը, նշանաւոր զօրապետ եւ փաստաբան, նահանգին բոլոր ազգային հաստատութեանց դանուած վիճակը քննել կը ձեռնարկէ՝ յայտարարելով թէ որքանոց, աղքատանոց եւ հիւանդանոցներու մէջ ներկայ կամ երբեմն հոն դտնուող արժանահաւատ անձինք եթէ դանդատ մը ունին, գրաւոր կերպով ուղղակի իրեն (կառավարչին) հաղորդեն։ Այս յայտարարութիւնը լրագիրներու մէջ հրատարակուած օրը հարիւրէն աւելի դանգատներ պարունակող նամակներ կուդան այդ հաստատութիւններէ դուրս դտնուող անձերէ, իսկ հաստատութեանց մէջ դտնուողներու դանդատներն հազարներու կը հասնին. ուստի նահանգին երեւելի նական ժողովը մասնաժողով մը ընտրից եղելութիւնները քննելու, եւ ահա այն քննութեան արդիւնքը կամ անոր մէկ փոքրիկ մասը կը գրեմք հոս ի տեղեկութիւն մեր հայրենակցաց։

Ազգային հաստատութեանց մէջ մեռնող բոլոր անձինք, այր, կին եւ երախայ, բժշկական զպրոցներու կը վաճառուին մէն մի ննջեցեալ երեսուն ֆունտի (մէկ թալեր հինգ ֆրանքի չափ է) այս առեւտուրի հասոյթը տեսուչին գրպանը կերթայ։ Բժշկական դպրոցի աշակերտները ձեռք բերած դիակները կը ջարդեն եւ դասերնին պատրաստելէ վերջը, մին՝ խափշիկի մը մորթը պատրաստել տալով զոյգ մը կօշիկ շինել կուտայ. աշակերտներէ ուրիշ մը կնոջ մը մորթէն պայուսակ մը շինել տալով կը գործածէ, միոյն գաւազանին ծայրը մարդոկը, միւսին գրպանը աչքեր, եւն, եւն, եւն։

Աւելի զարմանալի եւ սոսկալին այն է որ երբ մեռնողին ծնողքը կամ ազգականքը կու դան եւ կը պահանջեն նշանջեցեալը, մնոյուկի մը մէջ քար մը կամ կոճղ մը դնելով կը ներկայացնեն եղեր «ահա ննջեցեալդ» ըսելով. եւ չատ անգամ քահանայ մը կարծելով թէ իրօք ննջեցեալ մը կայ մէջ տեղ, երկարօրէն թաղման աղօթքներ կը կարդայ եւ վերջին օծում կընէ ու հողը կիջեցնեն այդ պարապ մնուկը, որոնց մեծ մասն արդի քննութեան ժամանակ գտանէն հանուելով ժողովուրդին ցոյց կը տրուին կոր։ Մարդիկ կը վկայեն թէ քսանի չափ խելագար երկու սեռէ անձինք՝ մէկ աւագանի մէջ կը լուացուին եղեր, եւ ով որ այդ աւազանն իջնել չուզէ, ոտքերէն կը կապեն եւ բռնի ջուրը կը նետեն եղեր։

Կը վկայուի թէ՝ բժշկին հրամանաւ՝ նոր ծնած երախաները ջուրի մէջ կը խեղդեն, նահանգին վերայ բեռ չըլլալու համար. այս կերպով սպաննելէ վերջը դպրոց կը ղրկեն զայն ջարդուելու համար։ Այս մեր նկարագրած եղելութիւնները միայն մէկ հաստատութեան մէջ եղածներուն մէկ հարիւրորդը չէ. սոյն հաստատութեան մէջ ինն հարիւրէ աւելի անկար կայ, որոնց համար տարեկան իննսուն հազար թալեր ծախք կընէ նահանգը։

Զարմանալին ա՛ւր է։ Ամերիկայի մէջ Մասաչուսէթ նահանգն ամենէ յառաջադէմ նահանգներէն մէկն համարուած է. հոս կը փայլին Ամերիկայի գիտութեանց եւ արուեստից դպրոցները, ճեմարանները. այս նահանգն Ամերիկայի Մանչէսթէրն է, լի գործարաններով. ամեն արհեստ հոս կը կատարելագործուի եւ հոս կը գործածուի. ժողովուրդը բաղում հարստութիւն դիզած է արուեստներու միջոցաւ. Բարեպաշտութեան տիպար մը կը հռչակուի Մասաչուսէդցին, Ջերմեռանդ եւ մաքուր բարոյականի տէր անձինք կը համարուին ասոնք. ուստի երբ մեր նկարագրած քսմնելի եղելութեանց նման չարիք ժողովուրդին կը ծանուցուի, կրնաք երեւակայել ասոնց յուզման եւ բարկութեան չափը։

Այս մասին եղած քննութիւնք դեռ աւարտած, չըլլալուն վերջնականապէս ինչ պիտի ըլլայ թէեւ չեմք դիտեր, միայն թէ այս նահանգէն օրինակ առնելով ուրիշ նահանգներ ալ քննիչ ժողովներ կազմեցին եւ իրենց ունեցած ազգային հաստատութեանց ներքին վիճակը քննել կը ձեռնարկեն, որոնց արդիւնքն առաջին պատեհութեամբ կը հաղորդեմ ձեզ։

Թէքսասէն ընդունած նամակներէս կը տեղեկանամ թէ Նիկոմիդիոյ Կէյվզ գիւղէն հինգ ընտանիք՝ քսան եւ մէկ անձ՝ Թէքսասի Ֆորդ-պէնտ դաւառի մէջ Հայաստան անուն գիւղ մը հաստատեր եւ երկրագործութեամբ կը զբաղին անցեալ տարիէ ի վեր։

Ուրիշ փոքրիկ խմբակ մ'ալ Գալիֆորնիոյ Ֆըրէսնօ դաւառին մէջ հաստատուած կայ, որոնք Կարինէն, Մուշէն եւն գաղթած են, եւ որոնց հետ տակաւին չի յաջողեցայ թղթակցիլ, դրած նամակներուս պատասխան չի ընդունելուս պատճառաւ։

Մէհայել Թօփճանեան

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

—o—

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԼՈՒՐՏ ՏԷՊԵՐԻՆԻ

Հասարաբաշխուած Կալուածական Տէրոց

Զկայ իրողութիւն մը որ առաւել կարեւոր ըլլայ հաստատապէս գիտնալ և որ աւելի դժուարին ըլլայ ստուգել քան սա խնդիրը թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան՝ տարեկան 5.000.000 ե. լիրայի մօտ դումար մը ներկայացուցնող կալուածական Տրոց հաւասարաչափումը կրնայ համաձայն ըլալ երկրագործաց բարօրութեանը։ Եգիպտացի գիւղացոյն պարտուց տեսակէտով սոսկալի վիճակը՝ կարծել տալ կ'երեւի թէ այս հարկահանութիւնը կը ճնշէ զնա. բայց այս վիճակ նոր է. և ինչպէս գիւղացիք իրենք ալ կը հաւատան, նախորդ կառավարութեանց անգութ և ապօրէն պահանջմանց հետեւանք, զորս գոհացունելու համար պարտաւորեցան փոխառութեանց դիմել։

Թէեւ սովորական լեզուաւ կալուածական տուրք անուանեալ սոյն վճարմունք պէտք է նկատուին՝ պատմական թէ տնտեսական տեսակէտով իբր հաս մը որ կը վճարուի կառավարութեան կամ Պետութեան՝ իբր ներկայացուցչի նախորդ Խեդիվին, ի մասին Յ.Ֆէնէ և Տ.Ֆէրէ Սանէյէ սեփականութեանց։ Նոյն իսկ Իտալիոյ նման քաղաքակրթեալ երկրի մէջ մեծապէս տարբեր տեսութիւններ կը տիրեն «արդար վարձք» կոչուած բանին նը-կատմամբ, մանաւանդ խնդրոյն մէջ մասնաւոր շահ ունեցող երկու դասուց մէջ, ուստի կառավարական գնահատից իշխանական եղրակացութիւններն յարաժամ չէին ընդունելութիւն գտներ ամենայն փափաքելի հնազանդութեամբ։ Եգիպտոսի մէջ կալուածական հարկը 16 շիլինի և 2 լ. 12 շիլինի միջեւ կը դտնուի, իւրաքանչիւր ֆէդդանի համար. ֆէդդանը դրեթէ կը հաւասարի մէկ արտավարի (ուռքան)։ Ցելթայի մէջ հողը կրնայ տարին 2 և երբեմն մինչեւ 3 անգամ հունձք տալ, և առաջին կարգի հողի մը խառն հասոյթը՝ խորհրդարանի անդամ Պ. Վիլիէ Սթիւբրդի կողմէն սա՝ կերպով դնահատուած է. ֆէդդանը 15էն մինչեւ 25 լ.՝ երբ բամպակ սերմանեալ է. 5 լ.՝ եթէ ցորեն. 15 լ.՝ եթէ բրինձ, և 4 լ. եթէ եգիպտացորեն է սերմանուած։

Ըստ որում միւնոյն դետինը կրնայ միւնոյն տարուան մէջ հաստցունել բամպակի՝ մանդամայն և ցորենի հունձք, կամ ցորենի, եգիպտացորենի, բակլայի և պերսէմի համանդամայն; սոյն պարադայից մէջ տարեկան հունձքի արժէքը ֆէդդանին 15 լ.էն մինչեւ 30 լ. կընայ հաշուիլ։ Ուստի չափազանց չկրնար նկատուիլ վարձք մը, որ երբեմն 0.16 շ.ի կ'իջնէ, և դուն ուրեք 1.14 լ.էն աւելի կը բարձրանայ առ ֆէդդանն։ Վերին Եգիպտոսի համար խնդիրը կը փոխուի։

Սոյն նահանգի բաղում տեղեր՝ տարին միայն մի հունձք կրնայ քաղուիլ, որոյ արդեւանց համար Պ. Սթիւբրդ 4 էն մինչեւ 5 լ. դին կը հատանէ առ ֆէդդանն։

Թէպէտեւ խնդիր մ'է լուծելու թէ արդեօք կալուածական հարկը իւր ամբողջութեան մէջ չափէ դուրս կը ծանրաբեռնէ՞ մշակական դասը. անհերքելի է սակայն թէ մանրամասնութեան մէջ անհաւասար բաժնուած է։

Տումարներուն մէջ արձանագրըեալ տարածութիւններն սխալ են, զի հիմնեալ են Մէհէմէտ Ալիի օրով 1845ին կատարուած կալուածագրութեան վրայ, որ նոյն ժամանակէն ետք մասամբ միայն վերաքննուեցաւ։

Ամեն մարդ գիտէ թէ անդաստափութեան միջոցին՝ ինչպէս նաեւ վերջէն կատարուած սրբագրութեանց ժամանակ, պաշտօնակալք յանիրաւի շնորհք կ'ընէին անոնց որ զիրենք վարձելու չափ հարուստ էին։ Բայց ենթադրելով իսկ թէ նախնական գործողութիւնք ճշդիւ կատարուած էին յայնժամ՝, այսօր չէ կարելի վստահիլ անոնց վրայ։ Շատ տեղուանք Նեղոսն առած տարած է դետիններ, ուրիշներ ալ գըրաւեալ են ջրանցք, թումբ, երկաթուղի և հաստատելու համար, առանց կալուածատիրոջ փոխարինական հատուցում կամ իւր տրոց համեմատական զեղչում մ'ընելու։ Թէպէտեւ այդպիսի պարագայից մէջ՝ կալուածատէրը իրաւունք ունի նպաստի, բայց մեծամեծ դժուարութեանց կը հանդիպի զանի ձեռք բերելու համար։

Պատմած են ինձ թէ մարդուն մէկը տասն երկու տարի սպասած է 17 ֆէդդանի հարկ վճարելու պարտաւորութենէն ազատիլ կարողանալու համար՝ որ առած էին ձեռքէն՝ երկաթուղոյ դառ ի թափ որմ մը շինելու համար։ Անցեալ տարի Քաֆր-Զայաթի և Ցամանութի դաւառաց մէջ կատարուած անդաստափութիւնն երեւան հանած է թէ՝ 914 կալուածակալաց դումարի մը վրայ՝ 185ն հողեր գրաւած էին որոց համար տուրք չէին վճարեր. մինչդեռ 699ն հարկ կուտային հողերու համար զորս չունէին։ Տրոց ենթարկեալ դեռնեներուն տարածութիւնն էր 340 ֆէդդան, մինչդեռ այն դետնոց որք չկան՝ և որոց համար տուրք կ'առնուի, տարածութիւնն է 1776 ֆէդդան։

Բայց հարկավճար դետիններուն սահմանագծութեան մէջ տեղի ունեցած անիրաւութիւններն դրեթէ աննշան բաներ են՝ եթէ բաղդատուին անոնց հետ՝ որք արդիւնք են ադարակաց անարդար դնահատութեան, որով հողերն դանազան դասակարգութեանց կը բաժնուին, և ըստ այնմ տրոց կ'ենթարկուին։ Եւրոպիոյ մէջ՝ հողոյն տեսակը, փոխադրութեանց միջոցներն, պարարտացուցիչ ազբ հայթայթելու, ինչպէս նաեւ ադարակային արդեւանց արտաժութեան ճանապարհներ գտնելու քիչ կամ չատ դրութիւններն՝ էական տարերքն են՝ որոց վրայ կը հիմնեն սոյն օրինակ հաշիւներն։ Եգիպտոսի մէջ հարկ է ի հաշիւ առնուլ ջրոց հայթայթման և ցամաքեցուցման միջոցներն, որք իրենց կարգին միշտ կախումն ունին էապէս փոփոխելի պայմաններէ. բայց երբեք փոքր եղած չէ՝ սոյն պարագայից նկատողութեամբ գիտնականաբար որոշել դետնոց համեմատական արժողութիւնը։

Ասոր հետեւանքն է որ հարկաց բաշխման անհաւասարութիւնները մեծապէս զգալի են, և անոնց՝ որ ծանրագոյն հարկերն կը վճարեն՝ դժգոհութիւնը սոյն անհաւասարութեանց հետ ուղղակի համեմատութեամբ կը բարձրանայ։

Հողոյն պարարտութեան նուազումն որ հետեւանք է չափազանց ստէպ կրկնեալ մշակութեանց, և պէտք եղած ջուրն հայթայթելու օր աւուր առաւելեալ դժուարութիւններն, հողոց արժէքը կուրած են, որոց վրայ հարկը՝ ժամանակին արդարապէս բաշխեալ՝ այսօր կը ծանրանայ խիստ տաժանելի կերպով։

ԹՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(40)

ԱԼՊԷՐ ՏԷԼԲԻ

—o—

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

—=—

9

Վեռի դղեակին մէջ, չորսն ալ խօսակցեցան ուրախ և հանդարտ։ Կարծես թէ մարքիզուհին բնաւ վտանգի մէջ չէր ինկած, Օտարական մը, եթէ դահլիճէն ներս մտներ, չէր կրնար երբէք կասկածել այն անձնութիւններն՝ որք տակաւին նախորդ օրն ամեն սիրտերը կը տագնապեցնէին։ Ընդհակառակն, եթէ առաւօտուն տեսած լինէր զԱրաեմիս, այժմ չպիտի ճանչէր զայն։ Պիտի կարծէր թէ նոյն կինը չէր, այլ երկու տարբեր կանայք էին, որք միմեանց չէին նմաներ բնաւ։ Կը բաւէր որ սէրն իւր դիւթական թեւով դպչէր այդ կեղեքեալ արարածին, որպէս զի յանկարծ կերպարանափոխէր։ Քանի մը ժամ առաջ կեանքն հրապոյր մը չունէր իրեն համար, բայց այժմ անծանօթ ուրախութիւններով լի կ'երեւէր իրեն։

Երբոր Մաքսիմիլիէն մեկնեցաւ Պ. Մորէրի հետ, երկու բարեկամուհիք պահ մը լուռ կեցան։ Աննա-Մարի մօտեցաւ Արաեմիսի և անոր երկու ձեռքն իւր ձեռաց մէջ առնելով.

— Մեռեալ մը թողուցի, և ողջ մը կը գտնեմ, ըսաւ։

Արաեմիս կարմրեցաւ, և սիրուն գլուխն իւր բարեկամուհւոյն ուսին վրայ սահեցաւ։

— Եթէ գիտնայիր ո՞րչափ կը սիրեմ զայն, մըրմնջեց։

— Թեղճ աղայ, եթէ կը կարծես որ այսօր սկսար սիրել զայն։

— Անա-Մարի։

Տիկին Քէրսէն մեղմով համբուրեց զայն՝ փոքր տըղու մը պէս։

— Նա ալ ըսա՞ւ քեզ թէ կը սիրէր քեզ։

Արաեմիս փոխարինեց Անա-Մարիի համբոյրն, և ձայնը քիչ մը ցածցնելով.

— Եթէ ըսած լինէր։ այսչափ անհերկայ չէի կըրնար լինիլ։

10

Նոյն իրիկունը Մաքսիմիլիէն ճաշի հրաւիրուած էր Տիկին Մոպլանի դղեակն։ Ցիրաւի նեղութիւն կ'ըզգար երբոր Հանրիէթ միտքը կուգար։ Մաքս այն հազուագիւտ մարդոց կարգէն էր, որոց յոյժ ծանր կուգայ սուտ խօսիլ կնոջ մը։ Գրեթէ իւր անձին տերը չէր։ Քանի որ Թրէբորի կը մօտենար, ծովէն եկած հովը կը զովացնէր իւր բացատաւ ճակատն։ Իրաց խստութիւնն աւելի յստակ կը նշմարէր։ Այս կեղծ դիրքէն պատուաւորապէս ելնելու համար պէտք էր ճշմարտութիւնն յայտնել Հանրիէթի. ոչ թէ Արաեմիսի վրայ ունեցած սէրը խոստովանելով, այլ գո՛նէ իւր ըզգացմանց վրայ երկար ժամանակ չմտածելու համար զայն։

Ամեն ժամանակ հեշտ չէ «քեզ կը սիրեմ» ըսել կնոջ մը. բայց աւելի դժուար է «քեզ չեմ սիրեր» ըսելն։ Այս անկեղծութեան մէջ առերեւոյթ բրտութիւն մը կայ, որ միշտ դժնդակ է բարեկիրթ մարդու մը։ Եւ սակայն պատիւը պարտք կը դնէր Մաքսի վրայ որ անկեղծ լինէր։ Չէր կրնար Հանրիէթի տարփաւոր մնալ, երբոր իւր սիրտն ուրիշի մը տուած էր. վասն զի միշտ այս եղրակացութեան կը հասնէր, յարաբերութիւնը խղելու հնարը խորհելով։ Թերեւս Հանրիէթի պիտի դժկամանէր։ Թերեւս նաեւ իւր նախանձոտ սրամտութեամբ պիտի գուշակէր իւր հակառակորդին անունը։ Մաքս պարտաւորեցաւ իրաւախոհ լինիլ ինքնիրեն հետ։ Որոշեց մօտ ժամանակէն ու դեւորութիւն պատրուակել։ Այս ալ ստել էր, բայց գո՛նէ Տիկին Ռոշէզի գոռոզութեանը դպած չէր լիներ։

Երբոր Տիկին Մոպլանի ապարանը մտաւ, Հանրիէթ Ֆուայէլի վրայ նայող ճեմելիքին վրայ կ'սպասէր։ Մաքսի դդացումն հասկնալու համար, Հանրիէթ անոր դէմքն երկարօրէն դիտելու պէտք չունեցաւ։ Արտեմիսի պէս՝ Մաքս ալ չէր դիտեր իւր զդացումը կեղծել, ինչպէս նաեւ չէր դիտեր իւր ներքին ուրախութիւնը ծածկել։ Ուրախութիւն ա՛ինչափ ակներեւ, որ պաղ կատաղութեան նշոյլ մը փայլեցաւ Հանրիէթի աչաց մէջ։ Բիչ մնաց որ ինքզինք պիտի մատնէր։ Բայց ինքզինք զսպելու մասին ալ յոյժ ճարտար էր։ Իւր տարփաւորը ժպտելով ընդունեց։ Արմուկովը ճեմելիքին եզրին կրթնեցաւ անոր քով, սիրուն և խանդավառ, քաղցրութեամբ խօսակցելով, և նոյն սիրատարփ նայուածքն ուղղելով անոր.

— Ես եմ, գեղեցի՛կս, ըսաւ ասոնց ետեւէն Տիկին Մոպլան, անհանդիստ մի՛ լինիր։

Նա ալ եկաւ արմուկովը ճեմելիքին եզրին կրթնեցաւ, մէկ թեւն Հանրիէթի մէջքին փաթթելով, և միշտ իւր շողոմ ներբողներն ուղղելով օրուան կուռքին.

— Սիրեցեա՛ք իմ, ըսաւ, դուք միայն ճշմարտապէս վայելչագեղ եք Թրէբորի մէջ։ Քիչ մ'առաջ Ծովեղրն իջայ։ Բաղնիք մտնող կանանց ամենն ալ՝ հագուած կապիկներու կը նմանին։ Ցեսէք անդամ մը մեր բարեկամուհին, պարո՛ն Տանկլար, այս իրիկուան չափ գեղեցիկ ու սիրուն եղած չէր։ Զինքը տեսնող սուրբն անդամ չկրնար դիմանալ։

Հանրիէթի ներքին զայրոյթը տարօրինակ կենդանութիւն մը կուտար անոր դէմքին։ Աչերն աղօտ կրակով մը կը փայլէին, շրթունքին թրթռումը զսպեալ սրտայուզութիւն մը կը մատնէին։ Երեք չորս հոգի ալ եկան և ճաշի նստան։ Սեղանէն ելած ժամանակնին, Հանրիէթ Մաքսիմիլիէնի թեւէն բռնեց, և քիչ մ'առնոր ծռելով ըսաւ.

— Ժամը տասնին սպասեցէք զիս Բաղնոյին առջեւ։

Հանրիէթի ինքզինք զուարթ ցոյց տուաւ երեկոյթին սկիզբը, բայց տենդոտ զուարթութեամբ մը։ Մաքսիմիլիէն, եթէ ուշադրութեամբ դիտէր, կրնար բան մը կռահել. բայց իւր սիրտն յոյժ հեռի լինելով այս դահլիճէն, այնչափ ուշադրութիւն չէր ընծայեր Տիկին Ռոշէզի։ Մնաց որ, Մաքսիմիլիէն չուտով մեկնեցաւ ներում խնդրելով Տիկին Մոպլանէն և ըսելով թէ գործ մ'ունէր աւարտելիք։ Կ'ուզէր ինքնիրեն մնալ, որպէս զի մէկ կողմէ Արաեմիսի վրայ խորհի և միւս կողմէ Հանրիէթի ըսելիքներուն պատասխանի։ Ինչո՞ւ հետեւեալ աւուր թողուլ անհրաժեշտ բացատրութիւն մը։

Երբոր դուրս ելաւ, Տիկին Ռոշէզ դեռ քիչ մը ժամանակ հոն կեցաւ, բայց լռին և խոժոռադէմ, որուն չզարմացաւ Տիկին Մոպլան։ Բարի տիկինը գիտէր կամ գրեթէ գիտէր իւր դեղեցիկ բարեկամուհւոյն գաղանիքն։ Այս պատճառաւ տարօրէն չերեւցաւ իրեն, երբոր՝ ժամը տասնին քառորդ մնացած՝ Հանրիէթի իմացուց թէ ծովեղրին վրայ պտըտելու դիտաւորութիւն ունէր։ Հոն գտնուող պարոններէն երկուքն յօժարակամ կ'ընդունէին Մաքսիմիլիէնի յաջորդութիւնն, իրենք զիրենք ընկեր առաջարկեցին, բայց Հանրիէթի չընդունեց, և Տիկին Մոպլան ալ իւր նազելուհւոյն օգնեց՝ հաստատելով թէ առանձնութիւն կը սիրէր։

— Ես ալ այնպէս եմ, աւելցուց Տիկին Մոպլան առջեւը նայելով. փափուկ հոգիները կը սիրեն առանձնանալ և ամփոփ մտքով խորհրդածել։

Սակայն Հանրիէթ արագապէս Ֆուայէլի ծովեղրէն վար իջաւ։ Բաղուածքն և ծովուն զով օդը քիչ մը հանդարտեցուցին զայն. իւր պատրաստած ծրագիրն աւելի յստակապէս կը նկարուէր իւր մտքին առջեւ։

(Շարունակելի)

La publicité de letranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karakeuy Déirmen Han

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

23ԷՐ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1883 ՄԱՅԻՍ 29

Ազգային Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնն ըստ սովորութեան Ազգ. Սահմանադրութեան 23էրդ Տարեդարձի հանդիսին պատրաստութեանն և հարկ եղած Տնօրէնութեանց կարգադրութեանն համար, յատուկ կարգադրիր մասնախումբ մը կազմած է, որոց անուանքն են՝

Մեծապատիւ Տեսուչ,
Աւետիս Հարենց
Բիւզանդ Բէչեան
Եղիա Շահպազեան
Երանոս Կիւմիւշեան
Խաչերես Գավուգճեան
Հմայեակ Գավանոզեան
Միհրան Կարապետեան
Մարգար Գուլադսզեան
Մեսրոպ Ֆէնէրճեան
Մկրտիչ Ալչճեան
Մկրտիչ Մելիքեան
Մկրտիչ Ֆրէնկեան
Յովհաննէս Կիւլպէնկեան
Նիկողայոս Թաշճեան
Տիգրան Թագաւորեան
Ռափիկ Պապաեան
Փերոսիկ Կիւմիւշեան

Սոյն կարգադիր մասնախումբն սկսած է արդէն պէտք եղած պատրաստութիւններն տեսնել յիշեալ Ազգ. հանդէսն ամենայն շքեղութեամբ կատարելոյ համար։

Կերակրոյ տոմսակներն այսօրուընէ պատրաստուած կը ծախուին ի գին 1 արծաթ մէճիտի Մասնախումբի անդամոց ձեռօք և ի գրասենեակն Ազգ. Հիւանդանոցի ի Մեծ-Նոր խան թիւ 49։

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կնիքը չ'կրող տոմսակներն անընդունելի են։

Իսկ շոգեկառաց երթևեկութեան ժամուց և այլ տնօրէնութեանց վերաբերեալ տեղեկութիւնքն ալ յատկապէս պիտի ծանուցուին Մեծարգոյ հասարակութեան երկրորդ յայտարարութեամբ մը՝ որ պիտի հրատարակուի մի քանի օրէն։

12 մայիս 1883 (Կնք.)

Ազգ. Հիւանդանոցի

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ազգային Հիւանդանոցի Օժանդակ ընկերութիւնն, ինչպէս անցեալ ամսոյ մէջ, նոյնպէս և ապրիլ ամսոյ մէջ հաւաքած բամենգնով 40 հօխա ընտիր աճառ նուիրած է, որոյ համար Հոգաբարձութիւնը կը յայտնէ ձեր պատուական թերթին միջոցաւ յիշեալ պատուարժան ընկերութեան։

Ի դիմաց Հիւանդանոցի Հոգ.

Ատենադպիր Ատենապետ
Տէր. կ. Ղազարեան Մ. Յակոբեան
Կ. Պոլիս, 12 մայիս

ՏՕԲԹԷՕՐ Թ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել Կ. Պոլսոյ հասարակութեան թէ հիւանդները պիտի խնամէ ձրիաբար ամեն չորեքշաբթի, ժամը 4էն մինչեւ 8, իւր տունը, Բերա Էրմէնի Քիլիսէ փողոց թիւ 15։ Դարձեալ հիւանդները պիտի ընդունի չաբաթուան միւս օրերը միեւնոյն ժամուն բացի կիւրակէ և ուրբաթ օրերէ։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻԶ

ՆԻՔՕԼԱՔԻ ԱՆՏՐԻՕՄԷՆՕ

—o—

Մ-ԼԲԱՆ Պայլէր, ԹԻ- 99

Ինն տարիէ ի վեր հաստատուած է. ինք ալ քսան տարիէ հետէ կ'աշխատի այս արուեստի մէջ։ Այս անգամ Եւրոպայէն ընդունած է ամեն տեսակ տեսակ բաներ պարունակող վարագոյրներ, Բոբէ Բէօմբոպ, կլոսէ-ս-Բոբէ, և լուսանկարչական արուեստի նորագոյն գիւտերը. կարող է նաեւ ամենամոտ ժամանակաց մէջ նոյնչափ պայծառ լուսանկարներ հանել որչափ արեւապիալ օրեր. նաեւ 50–60 անձի էրոֆ լուսանկարներ կրնհանէ։ Գիները չափաւոր են։ Ցանկալորդք ամեն կերպիւ գոհ պիտի լինին։

30—4

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Ուր կը բռնէ է ՔԷՅ Լոնտոնէ և Աբերտէլան նաւահանգիստաց, Սէ- Ժոլ- և Դանուբի

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Պէրէլ շոգենաւը, նաւապետ Քոլինկա, Լոնտոնէն մեկնեցաւ ամսոյս 11ին Մալդա, Շերա, Զմիւռնիա եւ Կ. Պոլիս երթալու համար, ուր կըսպասուի դէպի 27 ներկայ ամսոյ, եւ շուտով Դանուբ պիտի երթայ։

Ֆոռէ Եմա շոգենաւը, նաւապետ Պոն, Լոնտոնէն մեկնեցաւ ամսոյս 12ին, Մալդա, Աղեքսանդրիա, Լարնաքա եւ Կ. Պոլիս երթալու համար, ուր կը հասնի յունիսի սկիզբն եւ հետեւեալ օր Տրապիզոն, Դանուբ եւ Բոզի պիտի երթայ։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կառնուն հետեւեալ շոգենաւք.

Ռուն շոգենաւը, նաւապետ Կորլի, Մալդա, Կ. Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար, եւ կը մեկնի ամսոյս դէպի 23ին։

Սէոդլանդ, նաւապետ Պրրքլանտ, Մալդա, Զմիւռնիա, Կ. Պոլիս երթալու համար կը մեկնի դէպ ի 19 ներկայ ամսոյ։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՔԷՅ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
Գործակալք
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼԷ ԵՒ ՄԷՆՔԷՍԷՐԻՆԻ ԴԷՊ- ԲՈՒՂ ՇՔԷՆԱՒՈՒ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանբոռա	4,200	Ոլէրիա	3,000
Ֆարս	4,000	Նէքթիս	3,000
Օսմանլէ	4,000	Բէրա	3,000
Սէսոդրէս	3,250	Իլլա	2,600
Թէպէ	3,250	Աղլանդէ	1,700
Մալոլա	3,250	Լոդէս	800
Նէրա	3,250	Օլինդա	800
Մարէոթիս	3,250	Սէոնլ	750

Աղլանդէ շոգենաւը, նաւապետ Սթիւարթ, Լիվրբուլէն մայրաքաղաքս հասաւ։

Վերոյիշեալ շոգենաւը շքեղապէս լարդարուած են ճանբորդներու համար։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈԼ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյտանլըգ սոգագ, Պոլիս

կամ առ Պ. ՆԷՎԻՏԼ Է. ՄԱԼԹԱՍ
թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,
Վայվոտա փողոց, Ղալաթա.

Տնօրէնութիւն, Լիվրբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվրբուլ.

Գործակալներնիս

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվերթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իզմէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ֆ. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շերա	Ն. Ֆ. Բէղրոբուլոյ

ՔԻԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Ուր ամբոր դանէ մ'անգամ կը բռնէ Լիվերբուլ ԵՒ Մէնքէսէրինի դէպ-.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մ-Լ-	3,000
Ադլա	3,000	Մորոտէ	2,500
Ալեքսբ	3,000	Նանդ	2,500
Պոնիա	4,600	Բանիա	5,000
Պոնիվէ	3,800	Բուրիա	3,200
Պոլդէ	2,500	Բուլիա	3,000
Պրէմիէ Քոռն	1,200	Սէրվիա	7,800
Սեֆալոնիա	5,000	Սէրէա	4,600
Քոպալոնիա	4,700	Սարակոս	3,000
Շերոտէկ	2,000	Սամբիա	3,000
Տէվերա	2,500	Սիսոն	3,000
Կալէա	4,000	Թաթիթա	3,000
Քէպաբ	2,500	Թրինիդատ	2,500
Մարոնոն	3,000		

Սէսոն շոգենաւը, նաւապետ Բըլդոն, Լիվրբուլէն կուգայ դէպի 26 ներկայ ամսոյ։

Սատրագրեալս արտօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ.

ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Ղալաթիա։

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայէ և Բոնէի դէպ- կանոնաւորապէս բռնող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղեալ Ն. Աբէ Ռաքէ-Սրոնիան

Տրապիզոն, Պաթում եւ Փոթի երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ. Մեծոր որ մայիս 23ին Մարսիլիայէն պիտի մեկնի եւ Մայիս 30ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ. Մեծոր

Նաւագէնքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն

ԼՈՐԱՆ ԲԸՊՈՒԼ
Մոմանէ փողոց, թիւ 114

ԻԼԱՆ

Մանասթիրտա պուլունան ասաքիրի չանանէ իչուն մուղմաղի օրուպ պիր սէնէլիք օլարագ միւպակա օլունանաղ էրզաղտան էյին պէչէր ղրյէսի 124. թուղրն 38. Սատէ եաղին 384. բիրինճին 102. կաղին 91. սապոնին 125. իսրարմաչէյին 395. չէքերին 210. զէյթուն եաղինին 210 փարայա թայիպի էօհտէսինտէ օլուպ մայիսի բումինին 25ինճի կիւնի գարաբը զաթիսկինին վէրիլմէսի մուգարբէր պուլունտուղը ճիւէթլէ իթայա թայիպ օլանլարին լէվալիմաթը ումումիյէ տայրէսինէ կէլմէլէրի։

12 մայիս 99

ՖՐԷՏ, ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Ուր կանոնաւորապէս կը բռնէ Լիվերբուլ ԵՒ Աբերտէլան դէպ-.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալբերտ	2,500	Ֆաղնիա	3,700
Ալլոսոս	2,500	Ֆլամինիա	3,700
Անգլոլանտ	2,500	Ֆլորիա	3,700
Աֆրինեան	2,500	Իպերիան	5,500
Աբոդան	3,700	Իլլերիան	5,500
Պալերիան	6,000	Իոդրիան	5,500
Պոլլիրիան	6,000	Լիոպան	2,200
Քոռդիլիան	800	Լիկորիան	2,500
Սայրենան	2,000	Լիսոն	800
Տորոս	700	Օբոբրոյ	700
Էֆէսէնտ	3,700	Բրերիան	3,800
Ֆոպան	3,700	Վալենսիան	6,800
Ֆալերիան	3,700	Վերոնիան	6,800

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվրբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ սատրապրեալս հետզհետէ զայն ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ

ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
թիւ 34, 35, 36, Եէնի
Միւսէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատերաբ, Պարոնայք Ֆրէտ, Էյլանտ եւ ընկ. Լիվրբուլ

Գործակալներնիս

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալթար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Աղեքսանդրիա, Կ. Լ. Վասման եւ ընկ.
Մալդա, Ա. Քամիլերի.
Շերա, Ա. Մ. Մավրոկորատոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդոլ եւ ընկ.

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼԷ, ՄԷՆՔԷՍԷՐԻՆԻ ԵՒ Օրեսոյ դէպ- կանոնաւորապէս բռնող

ՇՈԳԵՆԱՒՈՒ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այս Սոֆի	3,000	
Աբարոտ	2,500	Ռոմբրոս
Աբեռոտ	2,500	Գրուիքշանք
Լոռանի	2,500	Ուիլքսն
Մոսեռանիա	3,500	Մարշ
Բոռելիա	2,800	Ֆոթերճիլ

Այս շոգենաւք կին գամբոդներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալ

ԱՃԵՐԻ ՎԻԿՕՐԸ եղական դարման է հերաց ամեն տեսակ դժուարութեանց և սոյն նպատակին համար ծախուած ուրիշ բաղադրութիւններէ առաւել գոհ կընէ գործածողները։

Մանաւանդ իգական սեռի գործածութեանը համար անհրաժեշտ է այս, քանզի՝ կառաստացնէ ու մեռաքսանման փայլուն և կակուղ կընէ գլխու կարծը մազը։ Որեւ է պատճառաւ գունաթափ եղած մազը անվրէպ իր նախկին գոյնին կը վերադարձնէ. անհաստատ մազը կը վերահաստատէ, դատարկ տեղ նոր մազ կը բուսցընէ եթէ արմատը փճացած չէ (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կարող է մազ բուսցնել երբ արմատը փտած է), գլխուն ճերմակ թելերը շուտով կանհետացնէ։ Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարելովը՝ գործածողը խիստ վայելչադէմ կերպարանք մը կստանայ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն։ Անուշահոտ յուր մ'է, չիչը կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ է. դեղավաճառք և այլ շատեր կը ծախեն։ Այէրի Վիկօրը հարցնել պէտք է։ Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կոստանդնուպօլսոյ։

ՇԻՐՔԻՆԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE
Insurance Company

ՆՈՐԹ ԲՐԻԹԻՇ ԵՒ ՄԷՐՔԷՆԹԱՅԼ

Լոնդրայի ԵՒ Էդինբուրկի ապահովութեան ընկերութիւն Անգլ. Լիր.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	2,000,000
Վճարեալ դրամագլուխ	500,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	1,218,495–1,718,495
1881ին զուտ հասոյթը	1,024,460

NORTHERN
Assurance company

ՆՕՐԹ ՀԸՐՆ

Լոնդրայի ԵՒ Էդինբուրկի ապահովութեան ընկերութիւն Անգլ.

Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	5,000
Վճարեալ դրամագլուխ	150,000
Պահեստի դրամ հըրդեհի ճիւղէն գոյացեալ	580,000–580
Զուտ հասոյթ 1878ի	301

Սատրագրեալք իրենց բազմաթիւ յաջախորդաց և այս քաղաքիս ընկերութեան հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութիւնքներուն միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը մնան, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաղկանան երկու ընկերութեանց մէջ հաւասարական բաժանումէ մը, և այսպէս ապահովութեան և դիւրութեան աւելնալովն՝ Ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն նողներու ինքզինք ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ Բերայի, Ղալաթիոյ և Պօլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool

Capital Lt. 500,000

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն

Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. լիրա

Սատրագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն և անոնց մէջի վաճառքներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իրենց ստացած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն և այլոց վրայ տեղեկութիւն ստանալ ուզողք պէտք է դիմեն Պաթիա Քօմիսիոն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակներ և Տնօրէն ամեն գործառնութեանց Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեան

ԳԱՌՆԻԿ Ճ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ — ՀՕՀՆ ԲԱՌԻ.

ՇԻՐՔԻԹԻ ԽԱՑՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1883 ՄԱՅԻՍ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՅԻՍ 31

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Վոսֆորէն Ելնող շոգենաւերը

11 30 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթ.
11 30 Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթ.
11 30 Պէյքօզէն Բ. Պահճէ, Ր. Բ. մահալ. Գանլ. Ա. Հիսար. Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլերպ. Գուզկ.
11 30 Վանիք. Զէնկ. Պէյլերպ Գուզկ. Գապաթ.
12 30 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Սթէն. Պոյաճ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթ.
12 45 Ր եւ Ա Գավագ, Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապ Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլերպ. Գուզկ. Գապաթ.
1 30 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Սթէն, Միրկէօն, Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթ.
2 15 Պէօյիւքտէրէ, Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլ. Ա Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ Գուզկ, Պէշիկթաշ։
2 45 Եէնիմահ. Մէզարպ, Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Սթէն. Պոյաճքէօյ, Ր Հիսար, Պէպէք, Արնավ Գուր. Օրթաք. Պէշիքթ։
4 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ Եէնիք. Սթէն. Միրկ. Պոյաճ, Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթ.
4 Պէյքօզ Բաշապ. Ր. Փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլերպ. Գուզկ. Իւսկ։
5 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիքթաշ։
6 15 Եէնիմահ, Մէզարպ Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապ. Եէնիք. Միրկ Գանլ. Ր. և Ա. Հիսար, Գանտ. Արնավ. Զէնկ. Պէյլերպ. Օրթաք. Գուզկ Պէշիկթ. Իւսկ.
7 45 Ա. և Ր. Գավագ, Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարպ. Եէնիք. Սթէն. Միրկէօն, Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։
8 45 Պէօյիւքտէրէ, Պէյքօզ, Բաշապ. Ր. Փ. Մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլերպ. Գուզկ. Իւսկ.
9 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ, Եէնիքէօյ, Պոյաճ, Ր Հիսար, Պէպէք, Արնավ, Գուրուչ, Օրթաք, Պէշիկթաշ։
10 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք, Էմիրկ, Ր Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր, Օրթաք Պէշիքթաշ։
11 Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ, Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Արնավ. Օրթ. Պէշիկթաշ։

Կոսոբէն Ելնող շոգենաւերը

12 45 Պէշիկ, Օրթաք, Գուր, Արնավ, Պէպէք, Ր Հիսար, Պոյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ, Մէզարպ, Եէնիմահ։
1 Գավագթաշ, Իւսկ. Պէշիկթաշ Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Զէնկ. Արնավուտ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար, Գանլ. Սիրկէօն, Եէնիք. Բաշապ. Պէյքօզ, Բարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահալէ։
2 Գապ. Պէշիկ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Միրկէօն, Սթէն. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ, Մէզարպ, Եէնիմահ։
2 30 Իւսկիւտարտ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. Բ. մահ. Բաշապ. Պէյքօզ։
3 15 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչ, Արնավ. Պէպէք, Ր Հիսար, Միրկէօն, Սթէնիա, Եէնիք, Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպ, Եէնիմահ։
5 Գապաթ. Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Եէնիմահ. Ր. Ա. Գավագ։
6 Պէշիկթաշ, Օրթաք, Գուր, Արնավ, Պէպէք, Ր Հիսար, Էմիրկ, Եէնիք, Թարապ, Պէօյիւքտ, Մէզարպ, Եէնիմահ։
6 45 Իւսկ. Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլերպ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ.
8 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Արնավուտ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Միրկէօն, Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարդ. Եէնիմահ։
9 Գուզկ, Պէյլ, Զէնկ, Վանիք, Գանտ, Ա. Հիսար, Գանլըճա, Բաշապ, Պէյքօզ, Մէզարպ։
9 30 Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշ. Արնավուտքէօյ, Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թարապ, Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Գավագլար։
10 Գապաթ. Գուզկն. Պէյլերպ. Զէնկէլք. Վանիք. Գանտիլի, Ա. Հիսար, Գանլըճա, Ր. Փ. Մահ. Բ. Պաղչէսի, Պէյքօզ, Թար, Պէօյիւքտ.
10 15 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտաք. Պէպէք, Ր. Հիսար, Միրկէօն, Սթէնիա, Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւք Մէզարպ. Եէնիմահ։
11 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյաճք. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարպուրն. Եէնիմահալէ։
11 Գուզկունճուգ, Պէյլերպէյի, Զէնկէլքէօյ, Վանիքէօյ, Գանտիլի, Հիսար, Գանլըճա, Ր. Փ. մահ. Փաշապահճէ, Պէյքօզ։
11 30 Պէշիկթաշ, Գուզկ, Օրթաքէօյ, Պէյլեր. Զէնկ Վանիքէօյ։
12 Պէշիքթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ Արնավուտքէօյ։